

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота
за спеціальністю 231 «Соціальна робота»

на тему: **ВПРОВАДЖЕННЯ АУТРИЧ В СОЦІАЛЬНУ РОБОТУ З**
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

Виконала: студентка 4 курсу, 1 групи
ІІІ мед. фак., спеціальність «Соціальна робота»
Горишняк Владислава Олександрівна
Керівник: викладач кафедри психіатрії,
медичної психології та соціальної роботи,
доктор філософії у галузі соціальної роботи
Могилка Олександр Петрович
Рецензенти: доктор педагогічних наук,
професор навчально-наукового інституту
педагогіки і психології Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» Марія Починкова

Харків 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ	6
1.1. Сутність понять «біженець», «внутрішньо-переміщена особа», «внутрішні мігранти».	6
1.2. Нормативно-правова база соціального захисту ВПО.	11
1.3. Основні положення соціального захисту і характеристика соціальних проблем масової внутрішньої міграції на сході України.	18
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОСОБЛИВОСТЕЙ АУТРИЧ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ	31
2.1. Поняття і суть аутич соціальної роботи.	31
2.2. Основні напрямки аутич соціальної роботи.	38
2.3. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб.	44
Висновки до другого розділу	54
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АУТРИЧ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ.	55
3.1. Аналіз результатів дослідження особливостей аутич соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні.	55
3.2. Рекомендації щодо впровадження аутич в соціальну роботу.	65
Висновки до третього розділу	79
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Актуальність. Актуальність проблеми внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у нашій державі зумовлена російською агресією в Криму, військовими діями в Донецькій та Луганській областях і, сьогодні, широкомасштабною війною в Україні. Це спричинило масову дестабілізацію та деструктивність практично в усіх сферах життя українців, які були змушені залишати свої домівки, рятуючи своє життя від небезпеки, щоб уникнути збройних конфліктів і насильства.

Деякі з постраждалих шукали притулку в Європейському Союзі, США, Канаді та інших країнах, але більшість біженців стали внутрішньо переміщеними особами. В Україні є велика кількість внутрішньо переміщених осіб, а тому вирішення цієї проблеми перестає бути актуальним завданням лише для влади, а й для громадянського суспільства і, зрештою, для самих переселенців.

Примусове переміщення людей створює численні проблеми, включаючи труднощі з житлом, медичним обслуговуванням, психологічною підтримкою, працевлаштуванням, доступом до освіти та соціальною і культурною інтеграцією. Для вирішення правових питань внутрішньо переміщених осіб працюють державні органи, а також значні зусилля прикладають міжнародні організації, волонтери, благодійні фонди та окремі громадяни.

Потреба в невідкладній допомозі групі клієнтів соціальної роботи та психологічної служби, таких як «внутрішньо переміщені особи», чисельність яких значно зросла після військових дій в Україні у 2022-2023 роках, загострила протиріччя між сформованими соціальними відносинами практики консультування та потреби клієнтів у якісних мобільних втручаннях, які відповідають їхнім поточним потребам.

На жаль, за словами О. Балакіревої (2014), така ситуація «висвітлила неготовність державних служб до роботи з новими групами споживачів та забюрократизованість громіздкої системи управління» і стала для неї

своєрідним викликом на здатність демонструвати гнучкість , оперативність дій в разі форс-мажорних обставин. Пошук ефективних шляхів вирішення цього протиріччя ускладнюються надзвичайно широким спектром актуальних проблем внутрішньо переміщених осіб та їх наслідками.

Одним із важливих показників надання якісної допомоги соціально-комунікативними інститутами є ефективність взаємодії всіх верств населення, зокрема спеціалістів соціальної сфери, які працюють з ВПО. Тому для досягнення цієї мети спеціалісти дедалі частіше використовують аутріч-технології, що включають дієві інструменти для налагодження стосунків і діалогу з потенційними клієнтами. Ці технології можуть стати ключовою ланкою між тими, хто потребує допомоги, і тими, хто може її надати.

Військові дії в Україні тривають, тому дослідження цього питання набуває особливої актуальності в період економічної нестабільності та соціальної незахищеності населення .

Мета дослідження: Проаналізувати проблему внутрішньої міграції в Україні та розробити рекомендації щодо впровадження аутріч технологій у соціальну роботу з внутрішньо переміщеними особами на основі теоретичних і практичних досліджень особливостей використання аутріч .

Завдання дослідження:

- 1) Проаналізувати нормативно-правові акти соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та характеристика їх соціальних проблем.
- 2) Проаналізувати сутність та напрями аутріч соціальної роботи.
- 3) Визначити особливості соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб.
- 4) Розробити рекомендації щодо удосконалення процесу впровадження аутріч в соціальну роботу з внутрішньо переміщеними особами.

Предмет дослідження. Застосування аутріч технологій в роботі з внутрішньо переміщеними особами.

Об'єкт дослідження. Процес соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами.

Методи дослідження:

- 1) Теоретичний, аналіз наукової літератури щодо вивчення теоретичних засад просвітницької та соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами.
- 2) Використання усних та письмових опитувань для вивчення потреб переміщених осіб.
- 3) Статистика та аналіз результатів діагностичних методів.

Ця кваліфікаційна бакалаврська робота містить вступ, три розділи по два-три параграфи в кожному, висновки розділів, загальні висновки та список джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність понять «біженець», «внутрішньо-переміщена особа», «внутрішні мігранти».

Термін «переміщена особа» отримав широке використання під час Другої світової війни, коли приблизно 10 мільйонів людей були змушені покинути свої домівки через примусову працю або були висланні з різних причин (расові, релігійні чи політичні) . Суть цього поняття значно розширилось. «Переміщених осіб» часто прирівнюють до вимушених мігрантів.

Термін «біженець» - як синонім до «переміщених осіб». Зазначимо , що називати українських громадян біженцями є некоректним , згідно з Конвенцією про статус біженців [1]. Правильно говорити про переселенців або внутрішньо переміщених осіб. Так як ВПО – це люди , які залишили свої домівки, але не покинули межі країни, а біженці – люди , які мають міжнародний правовий захист. [2, С. 10-12].

Україна має певний досвід прийому біженців із Середньої Азії, Кавказу та Молдови, але практика соціальної допомоги внутрішньо переміщених осіб майже відсутня. Визначимо правовий статус таких осіб і уточнимо поняття «біженців» та «внутрішньо переміщених осіб». Ця державна політика є важливою, адже це показує готовність і прагнення нашої держави до інтеграції та міжнародної співпраці в Європейське Співтовариство.

Термін "біженець", вперше з'явився в українському законодавстві у 2011 році. Тоді вирішувались питання, що виникали через конфлікти та війни в сусідніх регіонах (Грузія, Молдова, а також інші країни) . Згідно статті 1 Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" від 8 липня 2011 року № 3671-VI, біженець це особа, яка не є громадянином України і через обґрунтовані побоювання може стати об'єктом переслідувань за ознаками раси, віросповідання,

національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань. Ці особи знаходяться поза межами країни свого громадянства та не можуть чи не бажають скористатися захистом своєї країни через вищезазначені обставини [3].

Отже, визначили такі характеристики категорії біженців в Україні: особа, яка не є громадянином України, є громадянином іншої країни та перебуває за її межами; вона не бажає або не може повертатися до країни свого походження через страх переслідування.

Таким чином для визнання особи як біженцем є наявність або страх переслідування з однієї або кількох причин, таких як релігія, політичні переконання, громадянство, національність, соціальне походження або раса. Також це відсутність можливості отримати захист у країні свого проживання через таке переслідування.

Термін "біженець" має деякі умови, які передбачають, що особа не може бути визнана або перестає бути біженцем згідно з Законом України "Про біженців", "Особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту" та Конвенцією про статус біженців. Ці умови охоплюють такі сценарії: особа використала захист своєї держави громадянства знову добровільно; особа втратила громадянство і відновила його за власним бажанням; особа здобула нове громадянство і має захист від цієї держави; особа, що боялася переслідувань, добровільно оселилася в країні, з якої вона виїхала; особа не може відмовитися від захисту свого громадянства через те, що обставини, які призвели до визнання її біженцем, більше не існують; як особа без громадянства, вона може повернутися до країни свого колишнього проживання через відсутність обставин, які призвели до її визнання біженцем [4].

Інші обставини, такі як місцеві збройні конфлікти, економічні труднощі, екологічні кризи та інші надзвичайні ситуації із масовим насильством та порушеннями прав людини, не є одразу причиною до надання статусу біженця, оскільки люди, що потерпіли від таких обставин,

можуть лишатися в межах своєї країни і переселятися всередині неї.

Особи, яким надано статус біженця в Україні, мають однакові права, що і іноземці чи особи без громадянства, які законно перебувають в нашій країні. Вони користуються тими ж правами, свободами та виконують ті ж обов'язки, що й громадяни України, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України, іншими законами та міжнародними договорами. Ці обмеження стосуються права на переміщення, вільного вибору місця проживання, виїзду, а також регулюються вимогами законодавства щодо працевлаштування, здійснення діяльності, охорони здоров'я та медичного страхування, відпочинку, освіти, свободи думки та віросповідання, можливості подання особистих звернень до органів державної влади, місцевого самоврядування тощо.

Особливості обов'язків біженців залежить від специфіки їх статусу [4]. Це необхідно для підтвердження інформації, забезпечення умов для надання особливих прав, гарантій, допомоги та для підтримки правового статусу. Згідно закону заборонено відмовляти біженцям у наданні статусу [5, с. 217]. Отже, правовий статус біженців можемо охарактеризувати такими ключовими аспектами:

- Особи, яким надано статус біженця в Україні, мають однакові права з іноземцями та особами без громадянства, які законно перебувають в країні.

- Вони здійснюють ті ж права, свободи та виконують ті ж обов'язки, що й громадяни України, за винятком випадків, передбачених Конституцією України та іншими законами та міжнародними договорами.

- Біженцями вважаються лише ті особи, які відповідають чинним критеріям і для яких не існують виняткові умови для надання статусу біженця.

- Заборонено без підстав відмовляти біженці від свого статусу, а отже, від своїх прав, свобод і обов'язків.

Внутрішньо переміщених осіб слід відносити до групи внутрішньої

міграції, зумовленої некерованими факторами, такими як природні катаклізми, військові сутички та інше.

У зв'язку з фактичним станом війни, Україна зіткнулася з проблемою вимушеного переміщення населення. Завдяки відсутності аналогічних ситуацій у минулому, нормативно-правова база українського законодавства не включала відповідні положення щодо вирішення проблем цього явища.

Вимушена міграція – це не тільки один із викликів з якими стикнулася наша країна, це також показало нашу готовність до дій в глобальних екстрених ситуаціях.

При вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб побачили слабку систему нашого інституту з здійснення прав і свобод громадян, а також повна відсутність розуміння та задоволення потреб через брак ресурсів та інформації.

ВПО відносяться до групи внутрішньої міграції (спричиняється некерованими факторами, такими як природні катастрофи, військові конфлікти та інші подібні обставини).

Міграція населення визначається як переміщення людей через кордони різних територій зі зміною місця проживання, яке може бути як тимчасовим, так і постійним.

Термін "мігранти" використовується для людей, які здійснюють міграцію. Виділяються зовнішні міграції (міжконтинентальні, міждержавні) та внутрішні міграції (в межах країни). Емігранти - особи, які переселяються за межі своєї країни, тоді як Іммігранти - ті, хто переселяється в іншу країну. Міграційний сальдо – це різниця між кількістю іммігрантів і емігрантів (безпосередньо впливає на демографічну структуру населення країни) [6, с. 33].

Внутрішньо переміщені особи - це люди, які вимушені були залишити свої домівки через збройний конфлікт, систематичні порушення прав людини або природні катастрофи і знаходяться на території власної країни [7, с. 100].

Внутрішньо переміщені особи є особами, які визнані як вимушені переселенці, проте вони залишаються на території своєї власної країни і можуть скористатися захистом цієї країни. Вони перебувають під юрисдикцією і захистом своєї країни, навіть у випадках, коли держава не може забезпечити такий захист.

Міжнародні організації, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, включають:

- Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
- Міжнародний комітет Червоного Хреста
- Міжнародна організація з міграції
- Спеціальний представник ООН у справах осіб, переміщених всередині країни [8, с. 123].

1.2. Нормативно-правова база соціального захисту ВПО.

Як зазначається в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році», «головним соціальним викликом протягом 2014 – 2018 рр. постав захист і підтримка населення анексованих та окупованих Росією територій України. Україна вперше серед країн Європи в післявоєнний період стикнулася із такими масштабами ВПО та обсягів неможливих для виконання соціальних обов'язків перед громадянами, що залишилися на анексованих та окупованих територіях. Це потребувало негайних і послідовних дій із надання ВПО необхідної допомоги. Крім того, масове прибуття ВПО закономірно загострило наявні соціальні проблеми у регіонах вселення» [9].

Так, за останні 4 роки в Україні розроблено законодавство щодо цієї категорії населення. Прийнято необхідну нормативно-правову базу, створено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб як координуючий центральний орган виконавчої влади, реєструються внутрішньо переміщені особи та надають їм соціальну допомогу тощо.

Основним соціальним викликом в період з 2014 по 2018 роки згідно доповіді президента «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році», став захист і підтримка населення анексованих та окупованих Росією територій України. Наша держава стикнулася з масштабними обсягами переселенців, що відбулося вперше серед країн Європи в післявоєнний період.

За цей час в Україні було розроблені відповідні закони та розпорядження для захисту ВПО. Було створено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб як координуючий центральний орган виконавчої влади. Також було запроваджено систему реєстрації внутрішньо переміщених осіб та надання їм соціальної допомоги.

Поняття "внутрішньо переміщені особи", який використовується у законодавстві, не до кінця відображає складність ситуації і не відзначає

необхідності забезпечення соціального захисту для цієї групи людей. Науковці вважають, що цей термін не достатньо точно передає примусовий характер переміщення цих осіб та не пояснює, чому вони потребують особливої уваги і підтримки у вигляді соціальних програм.

Термін "вимушено переміщені особи" краще відображає ситуацію цих людей, оскільки він акцентує на тому, що їхнє переміщення сталося через обставини, що їх вони не контролювали, наприклад, війна або природні катастрофи. Цей термін чітко підкреслює необхідність захисту і підтримки для людей, які опинилися в цій складній ситуації.

Зараз основною характеристикою міграції є подібність ВПО до біженців та наявність громадянства України : вони часто позбавлені соціальних взаємин, фінансових ресурсів і перебувають поза звичним зрозумілим середовищем. Отже, основні характеристики категорії ВПО включають наступне: вони є фізичними особами з громадянством України; вони можуть проживати на території України на законних умовах, навіть якщо не мають громадянства України; вони не перетинають державний кордон України під час переміщення в межах країни [10].

Вперше Україна мала практикум щодо масового внутрішнього переміщення населення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Приблизно 200 тисяч людей були примушені залишити свої домівки через радіоактивне забруднення, так як велика частина території України стала зоною відчуження. На той момент уряд неодразу відреагував і не врегулював належним чином правовий статус переселенців. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» № 796-ХІІ був прийнятий 28 лютого 1991 року [11]. Додаткові заходи були введені через Постанову Ради Міністрів Української РСР № 315 від 14 грудня 1989 року [12] і Постанову Кабінету Міністрів України № 706 від 16 грудня 1992 року [13] для вдосконалення охорони здоров'я, фінансових ресурсів населення, що проживають на територіях з радіоактивним забрудненням.

Законодавство і відповідні підзаконні акти, які існували протягом тривалого періоду, розробили нормативно-правову основу для конституційно-правового статусу ВПО. Варто відзначити, що ці нормативні акти, що стосувалися компенсацій для громадян унаслідок гуманітарної катастрофи, хоч і були прийняті зі затримкою, проте надавали належну підтримку населенню. У майбутньому, управління бюджетом зменшувало фінансування цих правових актів.

Через аварію на ЧАЕС, правовий статус внутрішньо перемішених осіб мав свої особливості. Їм надавались додаткові гарантії соціального захисту. Так як люди переважно були громадянами України, вони мали ті ж права і свободи, що і передбачені Конституцією України, законами України або міжнародним правом.

На момент небезпеки в Україні існували лише закони, які стосувалися внутрішнього переміщення людей через аварію на Чорнобильській АЕС тому наша держава не була готова до такої масштабної ситуації. Початково, забезпечення соціального захисту переселенців спадало на місцеві органи соціального захисту, це волонтерів і всіх відповідальних громадян України, а вже потрібний список нормативно-правових актів був прийнятий потім.

Центральним є Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо перемішених осіб" від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII, який гарантує права, свободи і законні інтереси внутрішньо перемішених осіб [14]. Також існує Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" від 15 квітня 2014 року № 1207-VII [15], який захищає права і свободи громадян України, що залишили окуповані території.

Програма державної підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованих територій та небезпечних зон до інших регіонів країни, була визначена постановою Кабінету Міністрів України в червні 2015 року № 1094 [16]. Також, постановою від жовтня 2014 року Кабінет Міністрів встановив щомісячну

адресну допомогу ВПО на покриття фінансових витрат на проживання, включаючи житлово-комунальні послуги [17]. Ці законодавчі акти врегульовують права на загальнообов'язкове державне соціальне страхування окремих категорій осіб, що стало частиною законодавчого вирішення важливих проблем.

На сьогоднішній день внутрішньо переміщені особи представляють собою людей, які були примушені залишити свої домівки через збройні конфлікти, насильство або масові порушення прав людини, а також тих, хто постраждав від стихійних або техногенних катастроф. На конституційно-правовому рівні їм надано додаткові права та гарантії, відповідно законодавчій базі.

Процес створення нормативно-правової бази захисту ВПО, був складним і вимагав активної участі правозахисних та волонтерських організацій. У національних стратегіях контролювалися переважно міграційні питання, при цьому не було забезпечення адекватного захисту прав внутрішньо переміщених осіб. Після публічних консультацій та переговорів було прийнято закон, який відповідає всім міжнародним стандартам і отримав визнання правозахисників та організацій. Цей законодавчий акт повністю забезпечує основні регулювання щодо соціального захисту переселенців.

В пункті 1 статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» перераховано основні права внутрішньо переміщених осіб, серед яких варто відзначити такі важливі аспекти:

- створення належних умов для їх постійного або тимчасового проживання;
- можливість безкоштовного тимчасового перебування в органах місцевого самоврядування та суб'єктів приватного права протягом 6 місяців з дня реєстрації внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, інвалідів та людей похилого віку цей термін може бути продовжений;
- надання необхідної медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

- забезпечення лікарськими засобами у відповідності з встановленим законодавством порядком;

- отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем проживання;

- влаштування дітей до дитячого садка та старшої школи;

- безкоштовний проїзд усіма видами громадського транспорту для добровільного повернення на залишене постійне місце проживання у разі зникнення обставин, що призвели до такого переїзду;

- інші права, що визначені Конституцією та законами України;

- отримання гуманітарної та благодійної допомоги [18].

У процесі розробки та ухвалення Закону, що вирішує положення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), значну роль відіграли представники громадянського товариства. Наукові дослідження в Україні активно досліджували різні аспекти статусу внутрішньо переміщених осіб, сприяючи укріпленню терміну «ВПО» як однозначного терміну. Науковці, які активно публікують свої роботи або беруть участь у спільних заходах, включає юристів, психологів та соціальних дослідників. Проте поточний арсенал наукових публікацій в цій сфері, на жаль, недостатньо на сьогодні.

Щодо визначення поняття «внутрішньо переміщена особа» В українській науці, М. Менжул вказує, що «внутрішньо переміщена особа» це термін охоплення осіб, які мешкали в межах країни і були змушені залишити свої місця постійного проживання через реальну загрозу для свого життя чи здоров'я, а також внаслідок військових дій, збройних конфліктів, масового насильства чи надзвичайних ситуацій, масові порушення прав людини, переслідування тощо [1, с. 288].

У початковій редакції статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» термін «внутрішньо переміщена особа» визначався як громадянин України, що стикнувся з необхідністю або самостійно вирішив покинути своє місце проживання у зв'язку зі збройним конфліктом, насильством, масовими порушеннями прав людини або

надзвичайними природними чи техногенними подіями. Згідно зі статтею 21 Конституції України, всі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах [19]. Це підкріплюється Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року, де у статті 3 чітко визначено, що іноземці та особи без громадянства, які законно перебувають в Україні, користуються такими ж правами і свободами, а також несуть такі ж обов'язки, як громадяни України [20].

На підставі законодавства, поняття "внутрішньо переміщені особи" відноситься лише до громадян України, що постійно проживають на території країни. Іноземці, які також постійно проживають в Україні і були переміщені, залишаються незахищеними згідно з цим визначенням. Не зважаючи на відсутність прямого згадування про перетин кордону, у акті використано формулювання "постійно проживає в Україні", що неявно враховує цей аспект. Основні причини переміщення також варіюються: вони включають і тимчасову окупацію, і насильство, порушення прав людини, з акцентом на масовість і поширеність, що є результатом конфлікту і військово-політичної ситуації в Україні.

Таким чином, основні критерії, за якими особа отримує правовий статус внутрішньо переміщеної особи, включають обов'язкове переміщення особи чи групи осіб в межах конкретного кордону країни. Ця характеристика чітко розмежовує умови для отримання статусу біженця і внутрішньо переміщеної особи. Адже ВПО – це переселення в межах своєї країни, а біженці – це переселення за кордон.

Статус внутрішньо переміщених осіб включає такі характеристики, як:

- Регулювання житлових питань для внутрішньо переміщених осіб.
- Надання медичної допомоги цій категорії осіб.
- Соціальне забезпечення дітей внутрішньо переміщених осіб в сфері освіти та науки.
- Надання повного комплексу соціальних та адміністративних послуг відповідно до закону, що стосуються їхніх прав і інтересів.

- Підтримка у поверненні внутрішньо переміщених осіб до їхніх місць проживання відповідно до державної реєстрації.

- Виплата соціальних допомог та інших соціальних виплат.

Ці заходи спрямовані на забезпечення необхідного захисту та підтримки для людей, які опинилися у складних життєвих обставинах через внутрішнє переміщення.

1.3. Основні положення соціального захисту і характеристика соціальних проблем масової внутрішньої міграції на сході України.

«Україна є соціальною державою, де на конституційному рівні закріплено, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а утвердження та захист прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [19]. В умовах сучасних реалій, особливо на тлі війни на сході України, виникають нові пріоритети у сфері соціального захисту, а саме належна підтримка внутрішньо переміщених осіб .

Соціальний захист – це система суспільно-економічних заходів, спрямовані на забезпечення мінімальних життєвих умов для всіх громадян, а також усунення їх наслідків та забезпечення гідного рівня життя [1].

Соціальний ризик – це обставини, при якій людина не може забезпечити себе самостійно і потребує додаткового матеріального захисту від держави [21, с. 76]. Юридично соціальні ризики повинні бути визнані як ситуації, в яких особи потребують державної чи суспільної допомоги.

Соціальний захист складається з трьох основних компонентів: соціальна допомога, соціальне страхування та соціальне забезпечення. В сучасних умовах рекомендується враховувати як державний, так і недержавний аспект [22; 23; 24].

Соціальна допомога – це коло заходів, спрямованих на покращення умов життя внутрішньо переміщених осіб завдяки створенню соціальних програм і соціальних установ. Надання соціальної допомоги залежить від матеріального становища переселенців, які отримують щомісячну фінансову допомогу . За останні 4 роки були проведені перерахунки грошової допомоги для різних категорій внутрішньо переміщених осіб.

Соціальне забезпечення – це окремий вид соціального захисту , коли здійснюються виплати незалежно від потреб і матеріального становища. Воно охоплює різні види допомоги та підтримки, які надаються громадянам державою, зокрема пенсії, допомога по безробіттю, соціальні виплати сім'ям

з дітьми, медичне страхування та інше.

Соціальне страхування враховує потреби населення незважаючи на їх заробіток . Так як соціальне страхування вважається обов'язковою формою захисту населення в Україні. Фінансування цієї системи здійснюється за рахунок страхових внесків підприємств, працівників та бюджетних коштів.

Соціальне забезпечення переселенців характеризується тим, що розмір внесків залежить від заробітку, а розмір пільг визначається потребами одержувачів.

Соціальні послуги – це задоволення соціальних потреб суспільства , тим хто потребує другої допомоги , тобто сюди входять : охорона здоров'я , освіта , житлові послуги , туристичні. Бачимо , що термін має широке використання в соціальній роботі. Якщо узагальнювати , то соціальні послуги – це система , яка складається з освітніх, медичних, правових, економічних , психологічних , реабілітаційних заходів . Всі вони направлені на покращення життя людей , які знаходяться в складних ситуаціях , все залежить від їх соціальної групи . Соціальна адаптація , повернення до нормального життя – ось основна місія.

Основні види соціальних послуг:

- служби зайнятості;
- юридичні послуги;
- послуги з професійної реабілітації інвалідів;
- інформаційні послуги;
- педагогічні послуги;
- психологічні служби;
- економічні послуги;
- медичні послуги;

Для того щоб отримати статус внутрішньо переміщена особа , потрібно зареєструватися в місці , в якому знаходишся в структурному підрозділі місцевої державної адміністрації з питань соціального захисту населення (ЦНАП) . Ця довідка підписується та затверджуються уповноваженою посадовою особою обраного структурного підрозділу . Перша видача цього

свідоцтва має бути без сплати зборів (навіть при пошкодженні або в подальшому збільшенні термінів) і матиме термін дії шість місяців з дня одержання . Ця процедура узаконена ст. 12. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та ст. 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». «Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» вона має невизначений термін і може бути анульована (при особистому бажанні) .

Тобто з'ясували, що в нашій державі передбачено соціальні програми , які гарантують соціальний захист і задовольняють потреби людини , якій потрібна допомога – соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я та інші.

Окрім соціальних програм , передбачено також економічні гарантії та права для ВПО. Наприклад у 2016 році було створено програму бізнес-грантів на суму 3 тисячі долларів. Переселенці мають право на заняття підприємницькою діяльністю та право на працю. Також було розроблено низку грантів малим та середнім підприємствам для створення власного бізнесу , які були затвердженні міжнародними установами.

Для забезпечення внутрішньо переміщених осіб працею було виділено окремі спеціальні місця для них, за допомогою конкурсних грантів для розширення власного бізнесу . Сюди входить програма 2017 року яка включає проект USAID «Економічні можливості для жертв конфліктів» та Міжнародний благодійний фонд українського жіночого фонду. За умови цих двох грантів було виділено фінансову допомогу малим та середнім виробництвам в Харківській, Херсонської, Запорізької, Вінницької , Дніпропетровської областей для покращення виробничого потенціалу. Підприємства на суму до 300 тисяч грн , влаштували 10 ВПО , на суму 200 тисяч грн , влаштували 7 ВПО , на суму 150 тисяч грн , влаштували 5 ВПО, а на суму до 100 тисяч , влаштували по 3 внутрішньо переміщених осіб.

Роботодавці також отримували право на компенсацію витрат на оплату праці ВПО. Це затверджено Законом України «Про зайнятість населення», який має умову на суму компенсації (не вище середньої заробітної плати по області) . Також урядом було створено і інші програми по розвитку економічних гарантій прав і свободи внутрішньо переміщеним особам . Працевлаштування здійснюється за строковим трудовим договором не більше шести місяців [25].

Згідно зі статтею 9 Закону про забезпечення правових гарантій доступу до інформації, ВПО мають право на отримання достовірної інформації про загрози їхньому життю та здоров'ю на території, яку вони залишили, а також про місце свого тимчасового проживання, його інфраструктуру, довкілля і гарантії їхніх прав та свобод. Так як в нових соціальних умовах для переселенців дуже важливо було мати право на інформацію і відстоювання своїх прав .

Для захисту і відстоювання своїх законних прав та інтересів у справах органів виконавчої влади, переселенці мають можливість отримати доступ на звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Весь спектр дій та захисту прав переселенців а також їх право на правову допомогу прописано в Законі України «Про безоплатну правову допомогу». В соціальній реальності ВПО дуже важлива гарантія правової допомоги , адже вони мають право на всі види юридичних послуг такі як первинна та вторинна правова допомога.

Кожен має право на первинну медичну допомогу - це вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, стягнення у разі порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб та чиновників [26].

Вторинна правова допомога – це вид діяльності уповноважених державних органів з представництва та підготовки процесуальних документів

для захисту в суді. Внутрішньо переміщеним особам надається безоплатна вторинна правова допомога.

Первинна правова допомога – це повний спектр інструкцій та інформації про порядок її реалізації, інформування про права і свободи, порядок оскарження рішень при порушеннях або бездіяльності органів державної влади. Адже це є державна гарантія, щоб кожна особа мало право на первинну допомогу[26].

Зауважимо що ВПО отримують безоплатну вторинну правову допомогу. Це включає в собі саму діяльність державних органів які представляють інтереси осіб в суді або готують спеціальні документи .

Суб'єктами безоплатної вторинної правової допомоги є: центри безоплатної вторинної правової допомоги, адвокати, що входять до довідника адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на невизначений строк за договором, адвокати, включені до довідника адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасові договори [27, с. 30].

Для надання безоплатної вторинної правової допомоги на тимчасовій основі , адвокати включені до довідника. Центри безоплатної вторинної правової допомоги а також адвокати які включені до довідників адвокатів – це все суб'єкти безоплатної правової допомоги [27, с. 38].

Одним із головних викликів сучасної соціальної реальності України є працевлаштування та житло внутрішньо переміщених осіб. Щоб гарантувати внутрішньо переміщеним особам конституційне право на працю, українські парламентарі внесли зміни до законодавства України про зайнятість. Закон визначає економічні та організаційні засади реалізації державної політики зайнятості, державні гарантії захисту прав громадян на працю та реалізації їх прав на соціальний захист від безробіття.

Було внесена зміни до законодавства про зайнятість, а саме гарантія державного захисту прав громадянам на працю та забезпечення їх реалізації в правах на соц захист по безробіттю . Це все робили економічні засади

організації державної політики зайнятості , щоб забезпечити ВПО конституційним правом на працю адже це один із головних викликів сучасності українського суспільства , бути забезпеченим працею та житлом.

Було передбачено певні відшкодування для роботодавців , які укладуть трудовий договір із безробітними ВПО на срок до шести місяців . Це сприяло для покращення працевлаштування переселенців , які безробітні. В низку витрат відшкодування входить саме сам процес витрат на перепідготовку або підвищення кваліфікації цих осіб . Рівень відбитку становить заробітна плата в межах середньої заробітної плати по регіону за минулий місяць. Це все затверджено Законом , стаття 30 про те , що переселенці мають право на перепідготовку для підвищення своєї конкурентоспроможності , а також право на спеціалізацію або навчання за професіями та спеціальностями які зараз мають пріоритетні види для економічної відбудови , за допомогою одноразового ваучера . [25].

Ми знаємо , що після переїзду в більшості випадків переселенці змушені були самостійно оплачувати оренду квартири , так як помісячна державна допомога не могла задовольнити або покрити всі витрати на житлово-комунальні послуги . Топу були внесені зміни і було ухвалено закон «Про внесення змін до статті 4 Закону «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівництва та житлово-комунального господарства» 2017 рік . Цей закон гарантував надання державою підтримки у розмірі 50% вартості оренди квартири або пільгові іпотеки щодо виконання державних житлових програм . Можна було отримати 7% пільгового кредиту на рік або ВПО могли придбати житло за механізмом 50 на 50 , де 50 відсотків сплачувала держава. [28]

Отже ми бачимо що одночасно продовжується робота над удосконаленням сфери соціального захисту переселенців . З початку 2014 та 2022 було запроваджено нові перспективи які спрямовувались на забезпечення соціальних прав ВПО , щоб підтримувати їх гідне життя. Зараз розглядаються і вдосконалюються різні законопроекти а особливо Митний

кодекс України про скорочення строків збереження гуманітарної допомоги для внутрішньо переміщених осіб та зміни в Податковому кодексі України про звільнення переселенців від сплати податках на прибуток з благодійної, гуманітарної або технічної допомоги.

У наукових джерелах прийнято вирізняти три групи (або кола) соціальних проблем, обумовлених негативними соціальними явищами у суспільстві [29]. Теоретичний аналіз соціальних проблем масової внутрішньої міграції в Україні у період 2014-2017 р.р. дозволив нам виділити відповідно до прийнятої класифікації такі:

Принципове наукове джерело визначає три групи і сфери соціальних проблем, що виникають внаслідок негативних соціальних явищ у суспільстві. Під час теоретичного аналізу проблем масової внутрішньої міграції в Україні у період з 2014 по 2017 роки було виявлено такі проблемні сфери відповідно до класифікації [29 с.18]. :

1. Проблеми адаптації суб'єктів внутрішньої міграції.

Деадаптація і десоціалізація відображають стан, коли дорослий або дитина не успішно засвоює позитивний досвід та не може адаптуватися до соціальних норм і вимог суспільства. Це порушує процес соціалізації, що може призвести до соціальної дезадаптації. Дослідження підтверджують, що частина ВПО стають соціальними аутсайдерами [30, с. 25].

Втрата самоконтролю проявляється у зниженні або повній відсутності здатності свідомо контролювати свої дії, що може виявитися у несвідомому скоєнні злочину, як будо це робить інша особа. Це часто спостерігається у поєднанні з іншими формами девіантної поведінки, такими як наркоманія або алкоголізм. Така поведінка є проявом пригнічення інстинктів самозбереження і очевидною само руйнацією особистості у біологічному, і соціальному вимірах і духовно-ціннісному.

Адміністративна і кримінальна відповідальність передбачені Кримінальним кодексом України і Адміністративним кодексом, що означає

наявність правової відповідальності за порушення законодавства [31].

Проблеми здоров'я також виявляються серйозною проблемою серед ВПО, які вживають алкоголь та інші психотропні речовини для корекції свого психічного стану. Це може призводити до фізичної та психічної залежності та спричиняти різноманітні соматичні та психічні захворювання [32, с. 33].

Проблеми, з якими стикаються переселенці, можна поділити на кілька груп:

1. Соціально-економічні проблеми: Умови проживання, які часто є незадовільними; сімейне становище, зокрема велика кількість неповних сімей і проблеми з роботою та навчанням; складнощі у отриманні житла та прописки.

2. Правові проблеми. У сучасному суспільстві молодь є однією з найбільш незахищених соціальних груп, особливо для тих, хто мігрував. Фактично відсутня адекватна правова регламентація їхнього життя.

3. Психологічні проблеми: проявляється в нестабільності особистості: розірваність соціальних зв'язків через зміну місця проживання; психічні порушення [33, с. 31].

2. Проблеми сімей суб'єктів внутрішньої міграції.

Конфлікти. У соціальному аспекті переміщення впливає на відносини сімейних та подружніх стосунків, що може спричиняти конфлікти, бійки, насильство, а також побутові проблеми, такі як вбивства. Це призводить до складнощів у взаємовідносинах з соціальним оточенням та близькими родичами, зокрема до втрати поваги та дискримінації.

Руйнування сімейних цінностей. Коли деякі члени сім'ї мігрує до інших регіонів України, а інші родичі залишаються на тимчасово окупованих територіях з різних причин, це суттєво впливає на міцність взаємин в сім'ї. Ця ситуація порушує соціальний та психологічний зв'язок між її членами і часто призводить до руйнування сімейних стосунків і

цінностей . Якщо діти або молодь , що переживають такі обставини, виховуються в неповній та конфліктній сім'ї – це може впливати на їхнє психологічне та емоційне становище.

Матеріальні проблеми. Великі матеріальні втрати, спричинені вимушеною міграцією , втрата свого місця роботи та складнощі з працевлаштуванням у новому місці проживання, значно погіршують фінансове становище сім'ї, іноді навіть призводять до неможливості забезпечити мінімальні потреби її членів. У деяких випадках , щоб забезпечити матеріальний достаток, мігранти вдаються до незаконних дій, інколи вчиняючи злочини проти своїх родинних членів. [34, с.40].

3. Проблеми держави й суспільства, зумовлені внутрішньою міграцією в Україні в період 2014-2017 рр.

Порушення спільного порядку. З'ясували раніше, що складні обставини, в яких опинилися ВПО , спонукають деяких із них до протиправних дій. Ці дії часто характеризуються як протест, зумовлений економічним характером , методом порушення встановлених порядків і норм [37, с.15].

Вплив на зниження рівня суспільної моралі. Протиправні дії переселенців, що є результатом складних життєвих обставин, негативно позначаються на загальному рівні суспільної моральності та підривають моральні засади, які регулюють ці відносини [35, с. 30].

Виключення з суспільно-корисної праці . У соціальному аспекті внутрішні мігранти є недостатньо адаптованими до нових умов. Їхня зайнятість набуває форми паразитичного існування, що виражається у відхиленні або повному виключенні з суспільно корисної праці. Така ситуація створює альтернативний спосіб життя, який не передбачає трудовий процес як основну норму. У результаті, великі групи людей виключені з трудового процесу, не сплачують податки і не беруть участі у створенні матеріальних благ суспільства.

Фінансові витрати держави і суспільства . Значні видатки з

державного бюджету на допомогу внутрішньо переміщеним особам, які є соціально вразливою категорією громадян України, створюють фінансове навантаження на державу і суспільство. Станом на 2016 рік, 2 мільйона сімей звернулися за призначенням грошової допомоги, з яких 1 мільйон сімей отримали таку допомогу. Протягом цього року отримувачам допомоги було профінансовано майже 3 мільйона тис. гривень, що стало значним навантаженням на державний бюджет України.

Відволікання трудових ресурсів . Вирішення проблем вимушених мігрантів із зони конфліктних дій , вимагає залучення значних трудових ресурсів, таких як лікарі, працівники правоохоронних органів, соціальні працівники, педагоги, психологи та інші спеціалісти. Праця цих фахівців є суспільно важливою і для інших соціально незахищених верств населення, що призводить до відволікання ресурсів від їхніх основних обов'язків і може вплинути на ефективність їхньої роботи у інших сферах.

Погіршення демографічної ситуації в країні . Однією з основних загроз демографічній ситуації в Україні є низький рівень матеріального забезпечення, невлаштованість, відсутність житла і роботи у внутрішньо переміщених осіб. Ці фактори призводять до різкого зниження народжуваності дітей серед цієї категорії громадян, що негативно впливає на загальний демографічний стан країни [34, с.95].

Дослідження звернень до громадських приймальень правозахисних організацій показує, що внутрішньо переміщені особи з зони бойових дій на сході України стикалися з наступними специфічними проблемами під час активної фази військових дій:

1. Евакуація з зони конфлікту була ускладнена відсутністю достатнього транспорту, включаючи спеціалізований транспорт. Автобуси часто потрапляли під обстріли терористів, деякі транспортні засоби не могли виїхати з територій, що перебували під контролем ворогів .

2. Недостатність місць для тимчасового транзитного проживання стала серйозною проблемою для переселенців.

3. Психологічні травми серед внутрішньо переміщених осіб (ВПО) часто виникали через стресові ситуації, такі як обстріли, знищення житла, загрози для життя та втрата близьких.

4. Отримання документів, відновлення пенсій і соціальних виплат, а також отримання грошової допомоги від держави вимагало довгих черг на облік в східних регіонах України, що залишало людей без фінансової підтримки, покладаючи їх на благодійні та гуманітарні організації.

5. Доступ ВПО до безкоштовних медичних послуг часто був ускладнений необхідністю у реєстрації та офіційному обліку місця проживання.

Існує також проблема ігнорування державою потреб внутрішньо переміщених осіб у розподілі життєво важливих медичних препаратів. Невирішеними проблемами, які залишаються актуальними:

1. Дискримінація переселенців через недоліки у законодавчих актах, підзаконних нормативах та адміністративній практиці.

2. Недостатнє забезпечення житлом для переселенців.

3. Проблеми з працевлаштуванням. [36, с. 60].

Згідно з Моніторингом надання медичної допомоги та витрачання бюджетних коштів на внутрішньо переміщених осіб, проведеним Харківським інститутом соціальних досліджень разом із Чугуївською правозахисною групою за підтримки Міжнародного фонду "Відродження", основними проблемами, які найбільше турбують переселенців, є:

1. Пошук житла (67% від усіх відповідей).

2. Потреба у харчуванні (44%).

3. Труднощі у працевлаштуванні (42%).

4. Відсутність грошей на повернення додому (27%).

5. Потреба у теплих речах (26%). [37].

Ці проблеми відображають найактуальніші потреби та виклики, з якими зіштовхуються люди, що переселилися через конфліктну ситуацію на сході України.

Згідно з результатами дослідження «Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них», проведеного у січні 2015 року МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я», основними потребами цієї категорії осіб є:

- Фінансові (потреба у працевлаштуванні) – 70 %.
- Гуманітарні (їжа та одяг) – 66%.
- Житлові – 63%.
- Отримання медичної допомоги – 50%.
- Соціальні – 14%.
- Психологічні – 12%.
- Отримання юридичної допомоги – 12%.
- Культурні – 8%.
- Політичні – 7%.

Відповіді вимушених переселенців щодо їхніх потреб, які задовольняються на низькому або недостатньому рівні, розподілилися таким чином:

- фінансова (працевлаштування) – 45%;
- житлова – 41,2%;
- гуманітарна (їжа, одяг) – 34,5%;
- медична – 28,3%;
- соціальна (участь у житті громади, толерантне ставлення з боку громадян, рівний доступ до благ і можливостей у соціумі) – 17%;
- політична (участь у політичному житті держави) – 14,2%;
- юридична (захист прав, представництво інтересів у суді, юридичні консультації) – 13,4%;

– психологічна та культурна – по 9,7%.

Ось як розподілилися відповіді вимушених переселенців щодо задоволення їхніх потреб на низькому або недостатньому рівні:

- Фінансова (працевлаштування) – 4%.
- Житлова – 42%.
- Гуманітарна (їжа, одяг) – 35%.
- Медична – 29%.
- Соціальна (участь у житті громади, толерантне ставлення з боку громадян, рівний доступ до благ і можливостей у соціумі) – 18%.
- Політична (участь у політичному житті держави) – 15%.
- Юридична (захист прав, представництво інтересів у суді, юридичні консультації) – 14%.
- Психологічна та культурна – по 10%.

Ці дані показують, які аспекти життя вимушених переселенців залишаються нефінансованими або недостатньо задоволеними, що відображає складні умови їхнього життя після втрати домівок та переселення через конфліктну ситуацію.

Коли ситуації невизначеності щодо майбутніх перспектив, для переселенців найбільш актуальною є проблема саме знаходження балансу між стратегією адаптації для виживання та бажанням активно діяти для повноцінної участі в трудовій діяльності. Праця не лише забезпечує матеріальні ресурси для підтримки життєдіяльності, але й задовольняє соціальну потребу в само достатку. Нажаль на місцевих ринках праці виникає певна напруга через значний приріст робочої сили внаслідок прибуття ВПО, що ускладнює можливість задоволення цієї потреби. [38, с. 137].

Висновки до першого розділу

Кінець 2022 року за оцінками, близько 150 мільйонів людей у всьому світі перебували у стані примусового переміщення. Переміщення можна розглядати як динамічний процес із кількома фазами, що часто повторюється. Це явище має серйозні наслідки для різних груп осіб.

В рамках сучасного державного управління досліджено поняття "внутрішньо переміщені особи".

В Україні нормативно-правова база соціального захисту переселенців включає різноманітні постанови, закони, нормативні акти, що вказують і регулюють їхні права, обов'язки та сам процес соціального захисту. Найголовнішим документом є Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", він гарантує їм доступ до житла, медичного обслуговування, можливості працевлаштування та соціальної допомоги. Крім того, вся країна має відповідне законодавство, було створено спеціальне Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб – це центральний орган виконавчої влади який координує. Тобто це відомство веде реєстрацію ВПО і забезпечує їм соціальну допомогу та інші необхідні послуги.

В Україні ВПО зіткнулися з численними соціальними проблемами, які суттєво впливають на їхнє щоденне життя та інтеграцію в нові суспільства. Основні з них включають складнощі з отриманням житла, знайомством з роботодавцями, доступом до медичних та освітніх послуг, а також психологічні проблеми, пов'язані із стресом та травмами, що виникають внаслідок примусового переміщення. Немає постійного місця проживання, стабільної фінансової ситуації – як результат соціальна ізоляція, маргіналізації, це потребує повного комплексного підходу до їхньої реінтеграції та соціальної підтримки.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОСОБЛИВОСТЕЙ АУТРИЧ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

2.1. Поняття і суть аутріч соціальної роботи.

Перші аутріч програми, спрямовані на споживачів ін'єкційних наркотиків, з'явилися близько двадцяти років тому та були ініційовані самими споживачами наркотиків. Організація таких програм була відповіддю на порушення прав людини, необхідність надання споживачам профілактичних знань у зв'язку зі збільшенням кількості випадків зараження різними вірусними захворюваннями та відповідну потребу надання психологічних консультацій вже інфікованим людям з метою створення реабілітаційних центрів та забезпечення підтримки людей, які припинили вживання наркотиків, програми замісної терапії (метадонові програми) та захист інтересів споживачів перед державою та владою.

Аутріч-робота може сприяти забезпеченню доступності соціальних послуг для тих, хто має обмежені можливості користуватися ними в стаціонарних закладах, що особливо актуально у великих містах і у віддалених населених пунктах. Дослідження аутріч дасть змогу визначити інноваційні методи та підходи, які будуть використовуватися у професійній діяльності соціальних працівників.

У Вікіпедії аутріч (англ. outreach) визначається як «розширення, охоплення чогось». Робота над соціальним охопленням цільової групи в її звичному середовищі; вулична робота; допомога в місцях збору та/або проживання цільової групи».

Авторка М.Боделан (лауреат, викладач кафедри соціальної роботи та управління персоналом) виділяє «аутріч-роботу» (outreach work), яка має на меті залучити представників цільової групи вулиці до соціального центру. установа, де вони отримують соціальні послуги та допомогу та «детач-роботу» (detach work) (відокремлена робота), яка забезпечує соціальний супровід

безпосередньо та лише на вулиці. Крім того, автор простежив міжнародний тезаурус використання цього поняття або термінів, пов'язаних з ним. Він зазначає, що «певний час таку діяльність визначали по-різному.

Аутріч-працівники активно взаємодіють з неохопленими групами, надаючи їм підтримку для виживання, діючи як посередники між цими групами та громадськими організаціями, і проводячи дослідження на місцях, це зазначено в Всесвітньої організації охорони здоров'я . В їхній роботі застосовується система, що враховує і поважає індивідуальні права та потреби які розуміють .

«Це діяльність із соціальним покликанням, спрямована на встановлення контакту з цільовими аудиторіями, з якими ефективна робота не ведеться ні службами, ні через традиційні канали інформування охорони здоров'я [39]. " – ось так виділяє аутріч психолог Хартнолл .

Сьогодні у вітчизняній науковій літературі та нормативних документах, а також у зарубіжних джерелах продовжується активне використання терміна «роз'яснювальна робота», проте сучасне розуміння його значення та трактування різними авторами ще далекі від єдиного. Це також «вулична робота» (Vainola, 2004); досягнення «ззовні» або «активні дії для встановлення та підтримки контакту з цільовою групою» (Naradu, 2018); неформальна робота з громадськістю та, в ширшому розумінні, встановлення стосунків із громадськістю поза формальними каналами комунікації, причому цей контакт може здійснюватися як онлайн, так і офлайн (Калініна, 2020); робота з лідерами думок, освітня та місіонерська діяльність (Калініна, 2020); спрямованість інформаційної діяльності, зокрема бібліотечної діяльності («бібліотечне обслуговування поблизу») або «бібліотечне обслуговування користувачів бібліотеки за її межами: у бібліотечних пунктах, мобільних бібліотеках» (ДСТУ 7448: 2013, 2014).

У зарубіжних дослідженнях зустрічаємо такі трактування: інформаційно-пропагандистська діяльність як «встановлення стосунків з метою покращення сприйняття, обізнаності та освіти» (Stratton, 2010);

різноманітні заходи, програми та проекти, метою яких є розширення кола споживачів та покращення взаємодії з ними (Bowden, 2013); «маркетинг послуг» (Ford, 2009); «мобільні інтервенції» (Лай, Толіашвілі, 2010) тощо.

Узагальнення різних підходів до розуміння сутності аутич-роботи дозволило зробити висновок, що цей термін застосовується до певних процесів у різних психологічних і соціальних практиках, у тому числі для позначення широкого спектру дій, спрямованих на залучення клієнтів.

Аутич робота – це особлива форма діяльності, яка проходить поза офісом, серед клієнтів – вдома, в парку, в улюбленому кафе тощо. Ці клієнти відрізняються наявністю складної життєвої обставини (у значенні, наведеному в Законі України «Про соціальні послуги»), яка викликає об'єктивну потребу в соціально-психологічних послугах, але ця потреба не задовольняється з різних причин, оскільки клієнти самостійно не звертаються до постачальників цих послуг.

У цьому контексті роз'яснювальна робота передбачає надання інформації, консультацій та профілактичних коштів закритим соціальним групам у звичних для них місцях, тобто там, де вони скупчуються, живуть і проводять час.

Метою інформаційно-роз'яснювальної роботи є бажання принести більше користі громадськості через поглиблену та зацікавлену неформальну взаємодію з нею [40].

Завдання інформаційно-пропагандистської роботи стосуються наступних питань:

- підвищення обізнаності цільової групи;
- популяризація думок, суспільних процесів, соціальних тенденцій;
- забезпечити залучення громадськості до процесу, події чи явища;
- забезпечити вплив у суспільстві чи серед цільової групи.

Інформаційно-роз'яснювальна діяльність — це діяльність, призначена для заповнення прогалін у послугах чи знаннях, які надаються чи навчаються офіційно та систематично державними департаментами чи комерційними

організаціями, і часто проводиться неформально. Подолання прогалін у знаннях і комунікації є важливим аспектом, який відрізняє охоплення від зв'язків з громадськістю чи реклами. Порівняно з персоналом соціальних служб, який надає традиційні послуги, аутріч-персонал може бути менш кваліфікованим, але більш мотивованим.

Розрізняють три типи інформаційної діяльності [40]:

- 1) доміциляція (domiciliary) - здійснюється за місцем проживання;
- 2) особистий (відривний) охоплення – проводиться в публічному середовищі та спрямований на окремих осіб;
- 3) мандрівний – відбувається в громадському чи приватному середовищі, орієнтований на організацію, а не на окремих осіб.

Специфічним інструментом є он-лайн аутріч - надання послуг або інформування окремих осіб і організацій про спеціальний спеціальний сайт або ряд ресурсів в Інтернеті. Просвітницька діяльність включає також місіонерську та просвітницьку діяльність релігійних організацій.

Інформаційно-просвітницькі засоби – це засоби та методи інформаційно-пропагандистської діяльності: розповсюдження листівок та інформаційних бюлетенів, інформаційні кампанії, соціальна реклама, інформаційні стійки та кіоски в установах і центрах реклама, інформаційні стенди, статті та інтернет-публікації [41].

Інформаційна програма – це інформаційно-пропагандистська програма, спрямована на охоплення цільової групи, бенефіціарів.

Проксіміті-сервіс – це послуга, спрямована на інформування цільової групи, розширення охоплення населення та проведення агітаційних заходів.

Інформаційна група – це неформальна група зацікавлених носіїв знань та інформаторів-пропагандистів, сформована з представників цільової групи та спеціалістів, зацікавлених у поширенні та популяризації інформації та наданні консультацій та інших видів послуг для цільової групи працює за принципом «рівний рівному».

Це вулична робота або аутріч робота, метод соціальної роботи, опанування якого вкрай необхідне, якщо потрібно допомогти вразливим групам суспільства, в нашому випадку це переселенці.

У цьому аспекті аутріч-працівник виступає в ролі наставника та консультанта, допомагаючи переселенцям приймати рішення щодо широкого кола можливостей та краще розкривати свій потенціал у суспільстві. Порівняно з іншими видами допомоги функції та можливості аутріч-працівника значно розширюються. Він постає як фахівець із загальними та спеціальними навичками консультування, як посередник, який зв'язує споживача з необхідними йому послугами, як постачальник послуг, який надає всебічну матеріальну допомогу, і як професіонал, здатний охопити спектр послуг від догляду до профілактичної роботи в спеціалізовані установи.

Нове розширене бачення місії аутріч-працівника у роботі з переселенцями – це спроба створити багатофункціональну модель аутріч-роботи з метою визнання її необхідним видом соціальної діяльності, який претендує на назву професії. і заслуговує на юридичне визнання з боку держави.

Вважається, що найефективнішу роз'яснювальну роботу проводять люди, які побували в подібних ситуаціях, оскільки знайомі з середовищем, виявляють довіру та працюють неформально. Але однієї активності недостатньо – для проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи необхідно побудувати консультаційну систему, а для цього необхідні спеціальні навички, знання та ресурси спеціалістів, пов'язаних із соціальним працівником – лікарів, психологів, юристів. Це головне завдання аутріч-працівника: передати інформацію та допомогти прийняти правильне рішення в тій чи іншій ситуації. Адже брак інформації породжує невігластво, володіння інформацією породжує знання.

Визначено такі принципи аутріч-роботи:

1. Розуміти потреби цільової групи та швидко реагувати. Цей принцип базується на увазі, гнучкості та реактивності місцевого працівника, коли він

стикається з проблемами. Надання аутич-послуг має бути відповідним і базуватися на реальних потребах, визначених самою групою та за участю самої групи.

2. “Рівний рівному”. Найефективнішою є локальна робота, яку проводять люди, які належать до відповідної громади або часто з нею контактують (батьки, родичі, друзі). Оптимальним вважається, щоб роз’яснювальну роботу проводили самі представники проблемної території, адже саме вони знають їхні потреби та способи їх задоволення.

3. Доброзичливе і толерантне ставлення. Ставлення аутич-працівника має бути прикладом гуманного, співчутливого та неупередженого ставлення та розуміння проблеми, поведінки, зовнішнього вигляду та способу життя.

4. Конфіденційність та анонімність. Атмосфера аутич-роботи з різними групами повинна ґрунтуватися на довірі, конфіденційності та нерозповсюдженні інформації, отриманої аутич-працівником від бенефіціарів.

5. Своєчасне надання актуальної та об’єктивної інформації цільовим групам. Для цього необхідно спочатку визначити, якого типу інформації не вистачає. Інформація має бути конкретною, перевіреною (компетентною) та актуальною. Він має покривати потреби певної категорії в медичній, соціальній та юридичній сферах. Слід також подбати про забезпечення певної групи різноманітною та корисною інформацією на різні життєві теми.

Пріоритети, методи та напрями інформаційно-роз’яснювальної роботи визначаються кожною конкретною організацією окремо відповідно до плану реалізації проекту або програми.

Організація виїзної роботи включає: визначення місць проведення виїзної роботи, періодичність виїздів, формування груп аутич-працівників, укладання договорів з аутич-працівниками, надання довідок аутич-працівникам, розробку правил проведення роз’яснювальної роботи, системи обліку виїзної роботи, проведення робочих зустрічей аутич-працівників (не рідше одного разу на тиждень), розробка правил

проведення нарад з роботи. Рішення про те, хто проводитиме аутріч-роботу, залежить від місцевої ситуації, здатності організації залучати людей з різних груп і бачення того, як ця робота може досягти найкращих результатів.

Одним із важливих моментів роз'яснювальної роботи є мотивація, розуміння проблем і бажання допомогти їх вирішити. Для виконання цієї роботи місцевий працівник повинен розвинути в собі такі якості:

– усвідомлення того, що наявність певної інформації не ставить місцевого агента «вище» за людей, з якими він працює. Відповідна категорія населення має цінну та корисну інформацію та багатий життєвий досвід. Здатність поважати та цінувати цей досвід є важливою якістю, яка допомагає проводити просвітницькі дії;

– вміння бути собою. Місцеві працівники не повинні грати ролі, які їм не належать, намагаючись «підлаштуватися» під споживача;

– бути уважними та відкритими до інформації, яку отримує аутріч-працівник (як на вулиці, так і від медичних працівників), і постійно бути в курсі найнагальніших потреб людей, з якими вони працюють. Спробуйте знайти інформацію, яка відповідає цим потребам ;

– уміння уважно слухати та розуміти людину, з якою розмовляє аутріч-працівник;

– чесність перед собою. Роз'яснювальна робота проводиться в умовах зниженого контролю, а при роботі на вулиці контроль за дотриманням правил йде зсередини;

– здатність «володіти розмовою». Надати можливість відповідним категоріям населення висловитися та зробити свої коментарі, спрямувати розмову на важливу тему.

Команда, сформована для проведення аутріч-роботи, може бути дуже різноманітною за соціальним складом, рівнем освіти та приналежністю до різних «культур».

2.2. Основні напрямки аутріч соціальної роботи.

Дослідження поняття та сутності аутріч-роботи в контексті

професійної діяльності соціальних працівників є важливим завданням для розвитку сучасної соціальної роботи та підвищення якості життя вразливих верств населення. Сучасне суспільство висуває все більше вимог до якості та ефективності соціальних послуг. Професійні соціальні працівники повинні мати бажання використовувати нові методи та підходи, в тому числі аутрич, для досягнення кращих результатів. Роз'яснювальна робота може сприяти забезпеченню доступності соціальних послуг для тих, хто має обмежені можливості користуватися ними в стаціонарних закладах, що особливо актуально у великих містах і у віддалених населених пунктах.

Основними завданнями аутрич роботи є контактування з клієнтами у їхніх місцях проживання і відпочинку, надання консультацій на місці, а також направлення і підтримка у виклику допомоги інших служб, такі як прихисток, будинки дитини.

Аутрич робота включає три основні блоки: картування, перший контакт та оцінка клієнта (скрінінг), повторні контакти з клієнтами.

Робота складається з трьох основних етапів: картографування, перший контакт, скрінінг, подальші контакти з клієнтами. Одним із важливих аспектів в організації діяльності аутрич є детальне вивчення території та розробка оптимальних маршрутів. Тобто картографування, яке включає визначення місць проживання та тривалості перебування клієнтів, потребує постійного оновлення через високу мобільність цільових груп.

В першочергову можна встановити зв'язок з клієнтами, оцінити їх потреби, надати допомогу та направити до відповідних служб в залежності від виявлених проблем і потреб.

Саме перший контакт і аналіз надає змогу розробити план завдань для проведення аутрич, а саме :

- добровільні консультації та тести;
- супровід до дитячого садка або інші послуги з надання психосоціальної допомоги;
- мотивація до зміни ризикованої поведінки

Під час повторних контактів місцеві агенти з обслуговування залучають клієнтів до системи підтримки, мотивуючи їх звертатися до служб підтримки людей, які опинилися у складній життєвій ситуації, до партнерських організацій.

Аутріч-робота є важливим напрямком для фахівців соціального сектору, оскільки допомагає усунути бар'єри в доступі до соціальних послуг та надає ефективну допомогу тим, хто їх потребує, гарантує доступність послуг шляхом подолання таких перешкод, як соціальна стигматизація, недостатня поінформованість, можливість отримання відповідних допомога, страх бути засудженим громадською думкою.

Також важливо дотримуватися загальних принципів соціальної роботи та принципів її проведення, характерних для вуличних умов. Ці принципи:—цілеспрямований пошук контактів з потенційними клієнтами;—простота і гнучкість запропонованих заходів;—орієнтація на потреби (проблеми) клієнта;—звернення за добровільною допомогою до клієнтів;—гнучке та швидке реагування на зміну ситуації;—гарантувати довіру та анонімність клієнтів;—обов'язковість і постійність допомоги

Саме дотримання правил соціальної допомоги і принципів роботи є дуже важливим в умовах аутріч , адже це включає :

- цілеспрямований пошук контактів з потенційними клієнтами;
- простота і гнучкість запропонованих заходів;
- орієнтація на потреби та проблеми клієнта;
- звернення до клієнтів із запитом на добровільну допомогу;
- гнучке та оперативне реагування на зміни ситуації;
- забезпечення довіри та анонімності клієнтів;
- обов'язковість та стійкість у наданні допомоги.

Також важливо дотримуватися загальних принципів соціальної роботи та принципів її проведення, характерних для вуличних умов. Ці принципи:

- цілеспрямований пошук контактів з потенційними клієнтами;

- простота і гнучкість пропонованих заходів;
- орієнтація на потреби (проблеми) клієнта;
- звернення за добровільною допомогою до клієнтів;
- гнучке та швидке реагування на зміну ситуації;
- гарантувати довіру та анонімність клієнтів;
- обов'язковість і сталість допомоги [39].

Існує два види мобільної соціальної роботи:

- за місцем проживання, що передбачає роботу з усіма категоріями клієнтури в єдиному місці, мікрорайоні;

- робота, спрямована на певну цільову групу – внутрішньо переміщені особи, спортивні вболівальники, бездомні тощо. ;

Критерієм ефективності мобільної соціальної роботи є добровільне та повторне звернення клієнтів за допомогою, звернення до соціальних служб, повернення додому з вулиці. Цю особливість надає саме можливість встановлення індивідуального контакту працівника з великою кількістю людей; це надання соціальної допомоги на території клієнта, в умовах його найближчого оточення; і обов'язково це залучення потенційних волонтерів до допомоги.

Таким чином, основні завдання такого працівника зосереджені на наступному:

- робота з людьми на звичних для них місцях;
- разом з людиною спробуйте визначити, в чому саме вона потребує допомоги;
- надати людям інформацію, інструменти та інші ресурси, які можуть допомогти їм зменшити ступінь шкоди, пов'язаної з наркотиками, у їхньому житті;
- надати клієнту правдиву та точну інформацію про можливі несприятливі наслідки та небезпеки для здоров'я, наприклад, ВІЛ-інфекція;

- не ігноруйте та не заохочуйте ризиковану поведінку;
- запропонувати можливість анонімного та безкоштовного консультування та лікування;
- створити сприятливе середовище для представників цільової групи та залучити споживачів ін'єкційних наркотиків до заходів з профілактики ВІЛ/СНІДу;
- співпрацювати з іншими людьми чи службами, які працюють у рамках програми зменшення шкоди;
- демонструють готовність обговорювати всі проблеми та питання, пов'язані зі вживанням наркотичних речовин, починаючи від найбільш безпечних способів вживання і закінчуючи варіантами позбавлення від наркотичної залежності;
- заохочувати споживачів звертатися до відповідних організацій і програм, що працюють у цій сфері.

Зараз у всьому світі існують інформаційні програми, і кожна з них має свої особливості: обсяг варіюється залежно від державної політики щодо наркотиків, економічних та місцевих умов. Аутріч-працівників називають по-різному: вуличні працівники, аутріч-працівники, наставники, наставники-рівні, інструктори-рівні тощо. [39].

Представлені нижче моделі охоплення були розроблені в Сполучених Штатах і Європі. Досліджено їх позитивний вплив на зміну поведінки. Ці моделі створюють ефект «сніжної кулі».

1) Модель використання лідерів для досягнення цільової аудиторії передбачає, що лідери встановлюють контакт зі своїми групами. Лідери є авторитетними особами, які служать прикладом для інших і чия порада можуть бути найбільш переконливими. Вони впливають на формування думки для групи. Ось що означає ця модель :

- відвідати місця збору цільової аудиторії, поспостерігати за спілкуванням людей, визначити можливого лідера;
- встановлювати прямий контакт з лідерами: самостійно, знайомство

через посередника (друзі, родичі, знайомі, лікарі, міліціонери);

- проводити індивідуальну оцінку ризикової поведінки керівника;
- надати основну інформацію керівнику;
- керівники проводять профілактичну роботу у відповідній групі [40].

2) Модель наставницької мережі. Модель передбачає наявність мереж цільових аудиторій, які незалежно один від одного завдають різного роду шкоди. Компоненти такої моделі наступні:

- встановити контакт з цільовою аудиторією кожної мережі;
- вивчення структури та характеристик мереж цільової аудиторії;
- вибір цільової аудиторії, яка може виступати в ролі однолітків-менторів;
- підготовка однолітків-наставників згідно з програмою навчання (до 10 тематичних курсів);
- оцінка набутих знань однолітками-наставниками

3) У 1980-х роках у Нідерландах зародилася модель, що включає модельного супервізора, керівника групи, аутріч-працівників та наставників-рівних. Ця ініціатива почала розвиватися внаслідок активізації самоорганізації споживачів наркотиків, зокрема організація «Junkienbond» з 1981 року, яка проводила просвітницьку роботу щодо поширення шприців для профілактики гепатиту. У розвитку цієї моделі брали участь фахівці, які цікавилися проблематикою вживання наркотиків, а також колишні та теперішні споживачі наркотиків. Ця модель отримала поширення в країнах Європейського Союзу. З 1997 року вона отримала підтримку від міжнародної організації «Лікарі без кордонів» та нідерландської ГО «Mainline». [42].

Складовими зазначеної моделі є вибір супервайзерів. Супервізор – це компетентний консультант, який володіє комунікативними навичками та знаннями, необхідними для ефективної аутрич роботи [42].

Його основними функціями в процесі технологічного усвідомлення є:

- набирає аутрич-працівників;
- організовує навчання;
- визначає лідерів серед підготовлених аутрич-працівників;
- з лідерами він формує групу місцевих агентів.

Важливо організовувати робочі зустрічі для місцевих фасилітаторів (принаймні раз на тиждень). Робочі зустрічі організовуються керівниками груп, призначені для обміну інформацією між аутрич-працівниками, аналізу проблем та розробки інформаційних матеріалів.

Індивідуальний та колективний нагляд (не рідше одного разу на місяць). Супервізія призначена для аналізу аутрич-роботи, підвищення ефективності навичок консультування аутрич-працівників та запобігання «ефекту вигорання». Супервізор допомагає аутрич-працівнику перетворити навіть свої помилки на джерело цінного досвіду [42].

Таким чином, основні напрями роботи аутрич-технологій зосереджені на ряді важливих аспектів, а саме: налагодженні контактів з відповідними групами; консультації в умовах, де знаходиться цільова аудиторія, а не у відповідних установах, державних структурах, куди, як правило, повинні звертатися категорії клієнтів, які потребують тієї чи іншої допомоги; супроводу для отримання відповідної допомоги. Ми визначаємо картування, первинний контакт і оцінку клієнта, а також повторний контакт як основні елементи аутрич-роботи.

2.3. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб.

Внутрішні переселенці пережили і продовжують переживати значні втрати, зокрема втрату близьких людей. Окрім потреб у проживанні та безпеці, ВПО також потребують соціально-психологічної та медичної підтримки.

Основним завданням медичного персоналу, психотерапевтів, психологів та соціальних працівників сьогодні є надання своєчасної допомоги постраждалим, сприяння медико-соціальной та психологічній реабілітації та подолання кризи.

Надання допомоги потерпівшим, реабілітація як медична так і психо-соціальна, подолання життєвих криз – ось головні виклики для фахівців медичного персоналу а саме психологів, лікарів, соціальних працівників та психотерапевтів.

В огляді сучасних подій коли наші українці були вимушено евакуйовані з рідних місць, через бойові дії а також переселенці, які змогли втекти і залишити свої домівки - потерпіли багато бід і втрат, були негайно вивезенні евакуаційними коридорами та забезпечені гуманітарною допомогою, адже вони потребують довгого відновлення.

Більшість людей, які були змушені переселитися, відчувають наслідки посттравматичного стресового розладу і потребують як соціальной, так і психологічної підтримки для відновлення. Однак велика частина з них також потребує першої психологічної допомоги (PSA), яка може надаватися на місці або в безпечних зонах.

PSA має на меті надати постраждалому необхідну психологічну підтримку для зменшення його стресу. Перша психологічна допомога є:

- 1) практична допомога і підтримка, які надаються непомітно;
- 2) оцінка проблем і потреб;
- 3) допомога у задоволенні основних потреб, таких як їжа, вода, інформація;
- 4) слухання людей без тиску на них говорити, для заспокоєння і

підтримки;

5) допомога у зборі інформації та контактуванні з соціальними службами і підтримуючими структурами;

б) захист людей від подальших пошкоджень.

Зауважено, що не всі люди, які пережили кризову ситуацію, потребують ППД, тому не потрібно нав'язувати допомогу, щоб не нашкодити.

Згідно з Законом України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», реабілітація означає «сукупність заходів, необхідних для особи, яка зазнає або може зазнати обмежень у повсякденній життєдіяльності внаслідок розладу здоров'я або старіння у взаємодії з навколишнім середовищем.» (Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 12 січня 2022 року).

Саме відновлення і покращення фізичного стану – є головним завданням. Медична реабілітація спрямована на «відновлення здоров'я, ліквідацію патологічних процесів, запобігання ускладнень і рецидивів, а також часткове або повне відновлення або компенсація втрачених функцій. Вона також включає підготовку до повсякденних і професійних навантажень і має на меті запобігання стійкої втрати працездатності (інвалідності).» [37].

Проте не менш важлива соціальна реабілітація, яка спрямована на відновлення соціальної сфери життєдіяльності індивідуума.

Тобто по своєму визначенню соц реабілітація означає «відновлення соціального статусу людини шляхом організації активного способу життя, відновлення ослаблених або втрачених соціальних зв'язків, створення морально-психологічного комфорту в сім'ї та на роботі, а також задоволення культурних потреб через спорт і відпочинок.» [42].

На думку А. Поповича, соціальна реабілітація спрямована на «розвиток здатності людини жити самостійно, боротися з труднощами та протистояти негативним впливам середовища» (Попович, 2017).

Реабілітація переселенців залежить від багатьох факторів, але всі люди, які стають вимушеними переселенцями, потребують соціальної реінтеграції та соціальної адаптації, особливо діти.

Соціальна реабілітація і соціальна адаптація — поняття взаємопов'язані, оскільки мають спільні цілі: допомогти людині адаптуватися в навколишньому середовищі, відновити соціальні функції.

Так звісно, дуже багато чинників які впливають на сам процес реабілітації, проте всі хто стають ВПО, мають в потребі соціальної реінтеграції, адаптації, відновленню. Це стосується всіх без вікових обмежень.

Допомагати людині до успішного адаптування в новому соціальному середовищі та відновлення своїх функцій – ось основна задача і мета соціальної реабілітації та адаптації.

При обговоренні соціальної адаптації переселенців важливо враховувати, що ці люди можуть бути позбавлені житла, роботи, іншого майна (як нерухомого, так і рухомого), а також втратити зв'язки з родиною, друзями та соціальні зв'язки.

Цитата Мазіної та Скок підкреслює, що « соціально-економічна адаптація внутрішньо переміщених осіб є необхідним процесом, який включає в себе входження особистості в нове соціальне середовище. Під час цього процесу особистість не лише задовольняє свої потреби і досягає життєвих цілей, але також стає здатною вносити прогресивні зміни у саме це середовище. » [43].

Соціальна адаптація переселенців проходить у кілька етапів, тому що після шоку, стресу, посттравматичного стресового синдрому та/або інших психофізіологічних і матеріальних втрат людина повинна спочатку стабілізуватися на рівні норми, щоб правильно оцінити ситуацію і діяти далі. діяти відповідально. рішення; по-друге, після деякої стабілізації переміщені особи повинні інтегруватися в середовище, в якому вони опинилися, щоб забезпечити себе відповідними ресурсами для підтримки

СВОГО ЖИТТЯ.

Хоча соціальна реабілітація та соціальна адаптація є взаємозалежними та взаємодоповнюючими поняттями і відбуваються одночасно, їх цілі відрізняються. Відновлення соціальних функцій переселенців – завдання соціальної реабілітації, тоді як їх адаптація до нових умов – завдання соціальної адаптації.

Сьогоднішній підхід до соціальної адаптації та соціальної реінтеграції передбачає створення міждисциплінарних команд, що сприяють інтеграції переселенців у суспільство та подоланню усіх бар'єрів, включаючи соціально-професійні, соціокультурні, економічні та інформаційно-освітні.

Вважаємо, що можуть створюватися міждисциплінарні команди на рівні громади, в які можуть входити різноманітні служби, установи, організації, органи місцевого самоврядування, освітні установи, центри соціальної експертизи, реабілітаційні центри, медичні заклади, центри зайнятості, пенсійні фонди та центри надання адміністративних послуг, управління праці та соціального захисту населення.

Для забезпечення більш ефективних послуг під час соціальної реінтеграції та заходів соціальної адаптації важливо:

- Систематично вивчати потреби переселенців для отримання актуальної інформації та розуміння обсягу проблем і потреб.
- При розробці програм і заходів, враховувати виявлені потреби.
- Робити просвітницьке інформування щодо прав та можливостей ВПО.
- Сприяти подоланню фінансових криз та вирішувати соціальні та економічні проблем самостійно.
- Забезпечувати медичні послуги та консультації при вираховуванні медичних потреб.
- Забезпечувати громади всім необхідним, а також соц послугами для мігрантів які тимчасово проживають в таборах.
- Надавати соціальні послуги найуразливішим групам такі як діти,

інваліди , люди похилого віку .

- Створювати культурні заходи , соціальні програми , щоб інтегрувати ВПО в місцевий внутрішній порядок та середовище .

Додатково, у своїх дослідженнях Акмалова та Капіцин ідентифікують три основні сфери життєдіяльності, які визначають процес адаптації мігрантів, включаючи вимушених переселенців [41, с..24] :

1. Природно-антропологічна сфера включає в себе процеси територіальної реабілітації та соціальної адаптації на новому місці. Ця територія пов'язана з домом, природою та системою побутових послуг, що вимагає від переселенців створення нової ідентичності у новому середовищі.

2. Агентсько-професійна сфера спрямована на професійну адаптацію через здобуття робочого місця, розвиток конкурентоспроможних навичок та представлення на ринку праці, а також збереження професійної практики. У цьому контексті соціальні працівники активно співпрацюють із службами зайнятості, що займаються працевлаштуванням ВПО.

3. Духовно-культурна сфера сприяє збереженню духовних цінностей і гідності. Отже, основним завданням соціальних працівників є підтримка відновлення і задоволення духовних і соціокультурних потреб внутрішніх мігрантів .

Всі сфери взаємодіють між собою для зміцнення та активізації адаптаційного потенціалу індивідуума, запобігання негативним впливам на неї і забезпечення захисту прав.

Органи соціального захисту населення проводять багатопланову роботу з адаптації ВПО із небезпечного місця на новому соціумі. Соціальні працівники допомагають кожній особі, яка звернулася, вирішити її особисті соціальні, економічні, правові та інші проблеми, допомагають налагодити або відновити необхідні соціальні стосунки.

Можна виділити два типи діяльності у соціальній роботі з вимушеними переселенцями:

1. Практична соціальна робота, яка орієнтується на надання соціальної допомоги конкретним особам або групам людей.

2. Організаційна робота, що включає організацію соціальних послуг, розробку програм діяльності та інші аспекти управління соціальною роботою.

Практична соціальна робота охоплює такі напрямки діяльності, як соціальне, соціально-психологічне, соціально-педагогічне, соціально-правове, медико-соціальне, фінансове, соціально-економічне, матеріальне, соціально-інформаційне, соціально-трудове [36].

Дослідник Панок розробив основні напрями роботи з переміщеними особами, а саме:

1. Соціальний менеджмент, що охоплює взаємодію з різними службами, включає такі аспекти:

- Допомога переселенцям в отриманні пенсій.
- Організація груп взаємодопомоги та підтримки.
- Виявлення осіб з девіантною поведінкою серед мігрантів та асоціальних сімей.
- Проведення соціальних консультацій.
- Організація заходів соціальної реінтеграції у стаціонарних та інших службах.
- Соціальна діагностика.
- Надання допомоги в оформленні гуртожитків, тимчасового житла або придбанні власного житла.
- Влаштування до дитячих будинків та інтернатів безпритульних дітей та їх профілактика
- Сприяння отриманню компенсацій для мігрантів.
- Взаємодія з різними державними установами та громадськими організаціями.

2. Інформаційна спрямованість, що включає взаємодію з Держкомстатом та ЗМІ, охоплює такі аспекти:

- Інформування про діяльність соціальних служб.

- Збір інформації про ВПО , включаючи від них самостійно, та використання цієї інформації для ефективної організації соціальної роботи.

3. Соц.психологічна спрямованість, яка включає взаємодію з органами освіти та охорони здоров'я, охоплює такі аспекти:

- Надання психологічних консультацій.

- Проведення психологічної корекції та соціальна адаптація.

- Розв'язанні кризових ситуацій або посттравматичного стресу.

- Проведення психопрофілактики стресу.

- Організація психологічних тренінгів.

- Навчання самовихованню та психологічній саморегуляції.

- Психологічна діагностика дітей та підлітків.

4. Соц.педагогічна спрямованість, що ведеться у взаємодії з органами освіти, охорони здоров'я та правоохоронних органів, включає такі напрямки:

- Надання консультацій з питань сімейного виховання.

- Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та підлітками.

- Спеціалізована корекційна допомога дітям і підліткам у разі потреби.

- Підтримка дітей і підлітків із труднощами в навчанні.

- Контроль за процесом надання освіти і навчання дітям.

- Проведення професійних консультацій. підтримка у проф підготовці молоді.

5. Соц.правова спрямованість, що ведеться у співпраці з судовими та правоохоронними органами, охоплює такі аспекти:

- Захист прав переселенців.

- Інформування про права та обов'язки.

- Надання правових консультацій.

6. Медико-соціальна консультація, що проводиться у співпраці зі службами охорони здоров'я, включає такі аспекти:

- Надання медико-соціальних консультацій.

- Допомога в отриманні медичної допомоги.
- Підтримка при проведенні лікування.
- Виявлення осіб із хронічними захворюваннями, інвалідів і організація для них медичних на соціальних послуг.
- Діагностика і соціально-психіатрична допомога.
- Допомога у придбанні лікарських засобів .
- Надання матеріальної допомоги на лікування.
- Направлення до спеціалізованих медичних закладів.

7. Фінансове керівництво включає надання стартової допомоги через механізм надання кредитів з урахуванням індивідуального підходу до кожної конкретної ситуації.

8. Соціально-економічне керівництво включає консультації з питань соціально-економічного розвитку, сприяння досягненню економічної самостійності та підвищенню рівня доходів ВПО .

9. Матеріальна спрямованість включає надання продовольчої допомоги у вигляді продуктів харчування, матеріальної допомоги, натуральних ресурсів, таких як медикаменти, будівельні матеріали і тому подібне.

10. Соц.трудова орієнтація передбачає співпрацю з державними службами зайнятості і включає наступні аспекти:

- Надання допомоги у пошуку основної роботи.
- Підтримка у створенні власного бізнесу.
- Консультації з питань трудового законодавства, працевлаштування та професійної орієнтації.
- Підтримка професійної перепідготовки. [43, с. 277]

Науковці, зокрема Зверев та інші дослідники у своїй соціально-педагогічній роботі з іммігрантами, ідентифікують дві основні групи проблем, що потребують термінового вирішення:

- об'єктивні проблеми пов'язані з недостатнім забезпеченням нормативно-правової бази, фінансуванням, матеріальним забезпеченням та

нестачею засобів існування для переселенців, а також недостатньою підготовкою кадрів соціальних працівників.

- суб'єктивні проблеми включають підтримку правової гідності особи, сприяння її успішній самореалізації у новому мікросоціумі, створення умов для формування соціальних якостей та підтримку благополуччя.

Важливо розвивати вміння вимушених переселенців самостійно вирішувати проблеми та долати труднощі.

Науковець Капська визначає функції соціального працівника, які, на нашу думку, сприятимуть налагодженню ефективної соціально-педагогічної роботи з переселенцями: 1. Соціально-педагогічна діагностика: Аналіз потреб і можливостей переселенців для розробки індивідуальних програм підтримки. 2. Планування та реалізація програм допомоги: Розробка і впровадження програм, спрямованих на соціальну інтеграцію та психологічну адаптацію переселенців. 3. Психолого-педагогічна підтримка: Надання психологічної підтримки, включаючи психологічні консультації та тренінги з самореалізації та стресового управління. 4. Співпраця з громадськими організаціями та владними структурами: Взаємодія з іншими організаціями для забезпечення комплексного підходу до розв'язання проблем переселенців. 5. Моніторинг та оцінка результатів: Постійне відстеження результативності програм та корекція підходів для досягнення найкращих соціальних та психологічних результатів. [43, с. 35].

Так як проблема ВПО має комплексний характер, що обумовлений наявністю як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, соціально-педагогічна допомога цій категорії населення має бути інтегративною. Вона повинна охоплювати всі необхідні заходи, що забезпечують ефективне виконання основних функцій у їх гармонійному поєднанні.

У цьому випадку вирішальна роль належить соціальному педагогу, який є працівником соціальної служби. Він виступає посередником між адміністративною системою соціального захисту та переселенцями та їхніми сім'ями. Вони забезпечують доступність комплексу послуг для клієнтів, які

є в наявності у певному регіоні соціальними службами.

Отже, для побудови професійної соціальної підтримки переселенців важливо враховувати, що процес соціальної інтеграції та адаптації не має обмежуватися лише задоволенням планованих потреб, що може вести до залежності від допомоги соціальних працівників або волонтерів.

Тому робота соціальних працівників, спрямована на вирішення проблем переселенців, повинна стати каталізатором для їх активізації у пошуку роботи, доступного житла, культурного розвитку, участі в громадському житті. Система соціальної підтримки для ВПО, тільки на стадії формування і ґрунтується на головній ідеї сучасної професійної соціальної роботи, де головним ідеалом є розширення прав . можливостей осіб та їх незалежність від необхідності в постійній підтримці соціальних працівників.

Такі виклики підвищують вимоги до підготовки соціальних працівників, навчаючи їх навичкам активізації клієнтів і застосуванню техніки, орієнтованої на вирішення робочих завдань, здатності будувати непатерналістські стосунки з клієнтами, здатності розрізняти ситуації, в яких професіонали можуть дотримуватись директивних підходів (наприклад, під час кризової допомоги). , ті, де слід використовувати недирективні підходи.

Дуже важливо зосереджуючи увагу на навчанні соціальних працівників , адже саме зараз підвищені вимоги до рівня їх кваліфікації , щоб мати професійні навички активізації клієнтів та застосуванню технік, орієнтованих на вирішення робочих завдань. Дуже ціно – вміння будувати непатерналістські стосунки з клієнтами та розрізняти ситуації, в яких слід дотримуватися директивних підходів.

Відновлення культурних, соціальних, громадських структур, виробничого потенціалу, подолання залежності переселенців від гуманітарної допомоги, а також розвиток їхньої особистої та здатності активно сприяти національному розвитку – це все основні задачі діяльності

органів влади, волонтерів, соціальних працівників та громади.

Соціальні працівники мають допомогти переселенцям розвинути навички, необхідні для адаптації до нового соціального середовища, включаючи родину та новий колектив . Важливо також забезпечити якісні гуманітарні послуги, які покращують якість життя переселенців.

Висновки до другого розділу

Ми визначаємо аустріч технологію як особливу форму соціальної взаємодії, яка забезпечує встановлення індивідуального контакту з певними групами населення/цільовою аудиторією, які зацікавлені/потребують певних видів допомоги (соціальної, інформаційної, товарної, матеріальної тощо) у їхнє звичне середовище. Основна мета аустріч технології – зацікавити аудиторію в подальшій взаємодії з нею.

Ми з'ясували, що аустріч-робота ефективна при роботі з представниками цільової групи (у нашому випадку – переселенцями). Аустріч-працівниками часто є волонтери, студенти та безробітні. Вони допомагають виявляти людей похилого віку, спілкуватися з ними, обговорювати різноманітні теми та поступово налаштовувати їх на співпрацю, яка полягає у покращенні умов їхнього життя та збереженні здоров'я.

Діяльність аустріч працівників спрямована на встановлення контактів та донесення необхідної та важливої інформації, консультацій, засобів профілактики та шляхів вирішення складної життєвої ситуації.

Таким чином, соціальна сфера та система соціального захисту населення потребують розвитку роз'яснювальної роботи як нового напрямку та технології соціальної роботи. Цю орієнтацію слід розвивати не тільки для роботи з переселенцями, а й для роботи з представниками інших груп ризику: безпритульними дітьми, групами алкоголіків, ВІЛ-інфікованих, безробітними на біржах праці тощо.

На нашу думку, необхідно регулярно проводити заходи за активної участі як громадянського суспільства, так і всієї державної системи соціального захисту. Соціальна робота має розвиватися не тільки на території соціальних закладів чи в будь-яких приміщеннях.

На сьогодні акцент на переселенців є одним із важливих шляхів швидкого та ефективного вирішення існуючих соціальних проблем нашої країни та інших подібних категорій громадян. Аустріч тут постає своєрідно,

доповнюючим заходом, спрямованим на попередження цих важливих проблем сучасного українського суспільства.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АУТРИЧ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ.

3.1 Аналіз результатів дослідження особливостей аутрич соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні.

Згідно з основними законодавчими нормами, соціальний працівник, волонтер чи інший фахівець, який супроводжує внутрішньо переміщену особу чи сім'ю з дітьми, має мотивувати їх стати на облік, але фахівець, використовуючи обізнаність, має спочатку чітко розуміти, де знайти відповідну категорію клієнтів. , зосереджуватися на своїх потребах і в своїй діяльності концентрувати думку зазначеної групи, на яку можна довіряти вказаним фахівцям, не боятися звертатися за допомогою і користуватися нею.

Взяття на облік внутрішньо переміщених осіб сприятиме пізнанню та прийняттю свого статусу, а також створить основу для отримання допомоги від державних органів та благодійних організацій, полегшить доступ до соціальних, психологічних та медичних послуг.

Успішна адаптація ВПО залежить від того, наскільки громада готова прийняти їх як повноправних членів, а не просто як тимчасових жителів. Це включає повагу до їхнього минулого, політичних переконань, способу життя, мови спілкування .

Неможливо передбачити тривалість військового конфлікту в нашій державі, що призводить до невизначеності як серед переселенців, так і приймаючих громад щодо тривалості евакуації та обсягу необхідних ресурсів для підтримки. Недостатнє фінансування програм підтримки, тимчасового житла та адаптації переселенців спричиняє соціальну напругу між місцевими жителями та вимушеними переселенцями. Ця напруга загострюється обмеженими ресурсами приймаючих громад. Ігнорування цих аспектів у роботі з переселенцями та їх соціальним середовищем - серйозна помилкою.

З'ясування дослідниками стану надання соціальних послуг ускладняється тим, що, за словами Балакіревої, «організації, які безпосередньо працюють з переселенцями, фіксують лише інформацію тих, хто з ними звернувся (Балакірева, 2014, с. Проте знання реального кола потреб переселенців та стану надання соціальних послуг, які мають надаватися, дозволить більш усвідомлено змодельовати систему надання послуг цій групі осіб, яка буде настільки ж сучасною. . максимально відповідати реальним потребам переселенців.

Для вирішення виявленого протиріччя я проаналізувала дослідження з Наукового журналу Хортицької національної академії. Науковий часопис Національної академії Хортиці (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) Випуск 1, запроваджено у травні 2023 року.

Його метою було описати поточний стан та індивідуальні особливості процесів надання соціально-психологічних послуг переселенцям, зокрема виміряти характеристики ключових таксонів аутріч-роботи з переселенцями (ініціація взаємодії з клієнтами надавачами послуг, зручність отримання послуг клієнтами, гнучкість допомоги та акцент на задоволення нагальних соціально-психологічних потреб). У дослідженні взяли участь 34 респонденти з різних регіонів України.

1. Характеристика засобів пошуку.

Було розроблено анкету для осіб, які належать до групи внутрішньо переміщених осіб.

Питання 1-6 визначають об'єктивні характеристики вибірки (стать, місце проживання, умови внутрішнього переміщення тощо).

Питання 7-8 анкети дозволяють отримати дані про рівень обізнаності респондентів щодо отримання ними допомоги тощо, а також визначити джерело інформації щодо можливостей отримання допомоги, наприклад, переселенці. Серед них такі запитання, як: «Чи пропонували вам допомогу в місцях збору після того, як ви переїхали в безпечніші місця?» », «Як ви отримуєте інформацію про можливості внутрішньо переміщених осіб?

Запитання 9А, 9В, 9В анкети пропонують можливість отримати дані про те, чи отримували респонденти допомогу як ВПО, не звертаючись до надавачів послуг. Це запитання типу: «Чи була ситуація, коли працівники соціальних служб, територіальних центрів соціального обслуговування чи місцевих адміністрацій самі зверталися до вас з проханням їм допомогти? «Чи була ситуація, коли до вас по допомогу зверталися представники громадських/волонтерських/релігійних організацій? ; «Чи повинні надавачі соціальних послуг ініціювати надання допомоги переселенцям за місцем проживання та/або за місцем проживання?»»

Запитання 10, 10А, 10Б, 11, 11А, 11Б анкети дають інформацію про те, чи зверталися респонденти особисто за допомогою до волонтерів чи громадських організацій і з якими питаннями. Чи вирішено ці питання? Як зручно було отримувати допомогу. Серед них такі питання, як: «Чи зверталися ви по допомогу до місцевих волонтерів і різних державних установ?» » ; «Чи розв'язав ти задачі, з якими їх розв'язав?» » ; «Чи робота організована практично, чітко та прозоро? «Чи зверталися ви по допомогу до місцевих центрів соціального обслуговування, територіальних центрів соціального обслуговування, місцевих адміністрацій?»»

Запитання 12 і 13 анкети отримують дані про види послуг, які респондент отримує від державних або місцевих організацій. Це запитання типу: «Які соціальні послуги ви зараз отримуєте від держави?» «Які соціальні послуги ви зараз отримуєте від громадян/громадських організацій/волонтерських організацій/релігійних організацій/підприємців?»»

Питання 14 та 15 анкети дозволяють отримати дані про те, наскільки респонденту зручніше отримувати інформацію, про можливості для переселенців, а також про ступінь задоволеності респондента своєю підтримкою як переміщеної особи на від імені державних і місцевих організацій. До них належать такі питання, як: «Які форми спілкування з надавачами соціальних послуг є найбільш практичними та ефективними?»»

», «Чи задоволені Ви рівнем підтримки переселенців з боку місцевих громад та держави?»

У питанні 16 анкети наводяться дані про те, які питання спантеличують респондента. Це запитання типу: «У яких сферах Вам потрібна допомога, але Ви її не отримуєте?»

2. Результати розслідування.

Розподіл відповідей за місцем проживання респондентів на даний час виявив, що переважна більшість респондентів проживає в обласному центрі (52,9%), також значна кількість проживає в місті (41,2%) і лише 5,9% переїхали до м. село. Після прибуття в більш безпечне місце проживання респондентам пропонували їжу та одяг (50%), матеріальну допомогу (32,4%), медичну допомогу (29,4%), тимчасове житло (26,5%) та психологічну допомогу (23,5%).

В рамках цього моніторингу нас цікавить наявність реальних ситуацій ініціювання провайдерами своїх послуг. Так, 76,5% респондентів відповіли, що працівники соціальних служб, територіальних центрів соціального обслуговування чи місцевих адміністрацій ніколи не ініціювали надання їм допомоги, оскільки всі послуги надаються виключно за бажанням клієнтів.

Розподіл думок респондентів щодо необхідності запровадження суб'єктами надання соціальних послуг допомоги переселенцям за місцезнаходженням та/або місцем проживання свідчить про наступну ситуацію:

38,3% респондентів вважають, що внутрішньо переміщені особи іноді потребують додаткової уваги, щоб представники сфери соціальних послуг самостійно надавали необхідні послуги.

35,3% вважають, що внутрішньо переміщені особи є вразливою категорією, яка потребує постійної уваги надавачів соціальних послуг та надання повного спектру послуг.

Проте 26,5% вважають, що соціальні послуги мають надаватися виключно за бажанням особи (рис. 1).

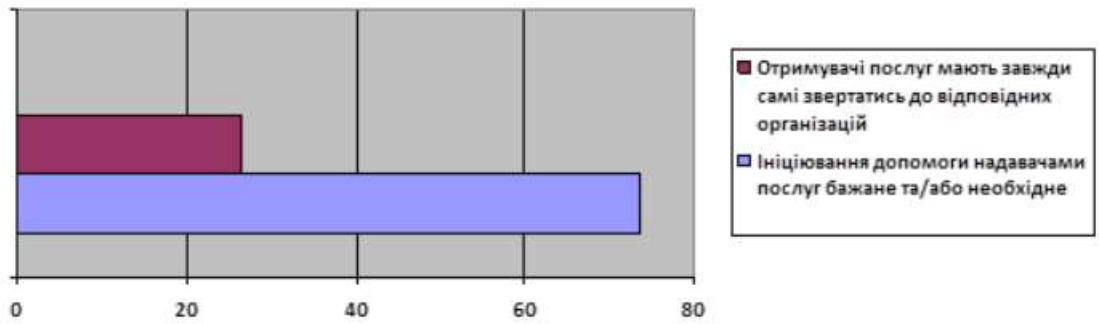

Рис. 1. Розподіл думок респондентів щодо ініціювання соціально-психологічних послуг надавачами (n=34, у %)

У цьому контексті нашу увагу привернули дані про те, чи зверталися респонденти за допомогою до надавачів послуг самі. (Рис.2).

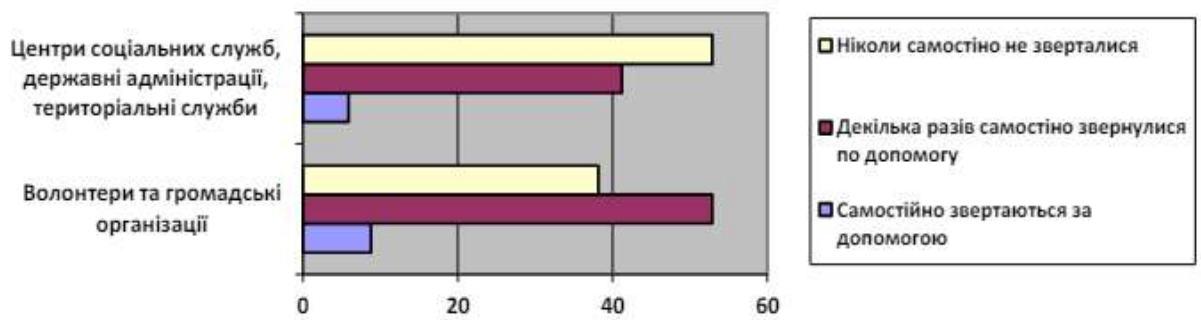

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів щодо самостійного звернення до надавачів соціально-психологічних послуг надавачами (n=34, у %)

38,6% зазначили, що ніколи самостійно не зверталися до постачальників послуг, таких як місцеві волонтери та різні державні установи.

52,9% ніколи не зверталися самостійно до центрів соціального обслуговування, територіальних центрів соціального обслуговування, місцевих державних адміністрацій. І лише 8,8% та 5,9% респондентів впевнено заявляють, що у разі потреби завжди самостійно звертаються до відповідних постачальників послуг.

Зауважимо, що на відміну від попереднього твердження респондентів про те, що отримувачі послуг повинні звертатися самі (26% відповідей),

більшість визнають, що не звертаються за допомогою самостійно (38,6% і 52,9% відповідно).

Однак ці дані не можуть однозначно свідчити про реальну відсутність соціально-психологічних потреб у ВПО.

Наш аналіз можливих причин низького відсотка самостійного звернення до постачальників послуг ґрунтувався на даних, отриманих у цьому дослідженні (показники: продуктивність надання послуг, ступінь задоволеності отримувачів соціально-психологічних послуг, а також прозорість, зрозумілість система надання послуг), показана на малюнку 3.

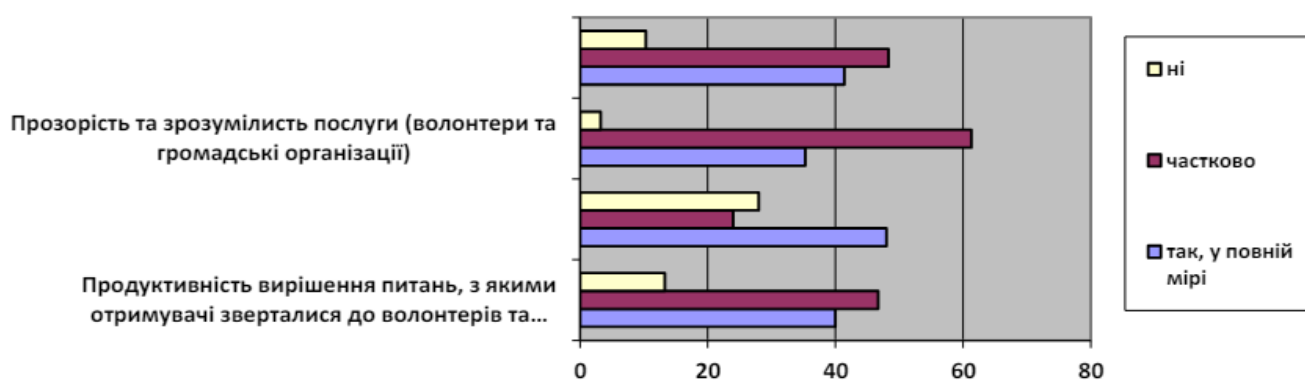

Рис. 3. Аналіз причин низького відсотка самостійних звернень до надавачів послуг (за двома показниками) (n=34, у %)

Отримані результати свідчать про досить низьку продуктивність (менше половини респондентів) у вирішенні проблем, з якими респонденти зверталися до відповідного постачальника.

Порівняння даних показує певну перевагу позитивних відгуків респондентів щодо продуктивності допомоги волонтерів та громадських організацій (86,7%) порівняно з продуктивністю задоволеності зверненнями Центрів соціального обслуговування, державних адміністрацій (72%).

За показником «прозорість і зрозумілість сервісу» ми спостерігаємо подібну ситуацію. Порівняння результатів також виявило незначну перевагу позитивних відгуків щодо прозорості послуг від державних органів (96,8%) на відміну від державних адміністрацій та центрів соціальних служб (89,7%).

Таким чином, можна сказати, що в порівнянні ситуація з наданням послуг в громадських організаціях і центрах соціальних служб є схожою.

Викликає занепокоєння відсоток негативних відповідей (28%) опитаних щодо того, чи вирішили вони проблему, з якою звернулися до держпослуг: на жаль, майже третина переселенців не отримали бажаної підтримки.

З'ясування питання зручності отримання послуг клієнтами виявило, з одного боку, пріоритетні канали отримання інформації про послуги, а з іншого – зручні засоби зв'язку.

Виявилося, що переважна більшість респондентів отримують інформацію про різноманітні можливості для переселенців із месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp) (35,3%), а значна кількість респондентів – родичів, друзів, сусідів (26,5%). З інтернет-ресурсів (14,7%), соціальних мереж (Facebook, Instagram та ін.) 8,8%. По 2,9% – від соціальної реклами та активістів громадських/волонтерських/релігійних організацій.

Такі джерела, як: преса (газети, журнали), радіо, телебачення, рекламні щити, інформаційні документи в центрах соціальних служб, державних адміністраціях, інформація на роботі та/або в місцях навчання, у центрі для внутрішньо переміщених осіб не мали впливу на все за інформацією переселенців, коли вони особисто звертаються до працівників соціальних служб, відповідних відомств державних адміністрацій тощо.

Також встановлено, що найбільш зручними та ефективними формами спілкування з надавачами соціальних послуг для ВПО є месенджери (38,2%), особисте спілкування (23,5%), спілкування через телефон (23,5%), спілкування через офіційні сайти (11,8%).

З'ясовано, що переважна більшість респондентів загалом задоволені рівнем підтримки ВПО з боку місцевих громад та держави, але вважають, що окремі сфери потребують покращення (36,4%). Досить великий відсоток також вважає, що ВПО потребують покращення. більше підтримки та уваги з боку надавачів послуг (24,2%), а 18,2% відзначають, що система

обслуговування переселенців потребує значного вдосконалення. Лише 15,2% респондентів повністю задоволені системою підтримки переселенців.

Таким чином, перед узагальненням даних, отриманих під час війни, нам видається очевидним, що переважна більшість (84,8%) опитаних переселенців мають незадоволені соціально-психологічні потреби, що підтверджує необхідність більш поглибленого вивчення діапазону цих потреб, а також бачимо, що на сьогоднішній день бракує ефективних інформаційних технологій у роботі з внутрішньо переміщеними особами, оскільки більшість спеціалістів дотримуються думки, що потрібно звертатися до них, а не шукати їхніх потенційних клієнтів. Така позиція не є ані новою, ані помилковою, на нашу думку, її недостатньо для ефективного вирішення нагальних запитів клієнтів.

Важливість аутич-роботи з внутрішньо переміщеними особами має розглядатися одразу на кількох рівнях: (1) на рівні кожної окремої людини та (2) на рівні суспільства, в якому ця особа перебуває.

Аутич-робота на індивідуальному рівні може передбачати зміну поведінки окремих представників цільової групи шляхом використання стратегій розширення можливостей (Naradu, 2018), відновлення життєвих сил (Trubavina et al., 2021), переміщення певних служб, а також способів подолання залежності від гуманітарної допомоги, відновлення трудового потенціалу, відновлення соціокультурних і соціальних зв'язків, ефективно самоуправління, особиста здатність активно сприяти розвитку національного та регіонального.

Перевагами такої роботи з ВПО може бути приналежність надавачів послуг до цільової групи, відповідно, їх зацікавленість і мотивація у вирішенні проблем клієнтів і, як наслідок, довіра до них клієнтів (Богдан, Wire, 2004). Встановивши довірливі стосунки з людьми, фахівці можуть запропонувати широкий спектр послуг, серед яких: «соціальні консультації», тобто бесіди, які допомагають людині краще зрозуміти себе та своє оточення; інформаційні послуги; допомога в отриманні інших

послуг тощо. (Про затвердження методичних рекомендацій); надати їм підтримку відповідно до їхніх запитів і заохотити їх зрозуміти та подолати власні труднощі; надання допомоги клієнтам шляхом передачі групового досвіду з розвитку фізичних і духовних сил, формування соціальної поведінки (групові консультації, групові бесіди, соціально-психологічні тренінги, лекції, бесіди, дискусії; організація групи взаємодопомоги, організація групи соціальної дії) (Т. Семигіна, 2020).

На рівні групи впровадження інформаційно-просвітницька робота спрямована на соціокультурні зміни через використання стратегій громадського сприйняття ВПО (Семигіна, Гусак, 2015), розширення доступу ВПО до ресурсів та інтеграції в приймаючі громади (Трубавіна та ін. 2021), відновлення робочий потенціал, відновлення соціокультурних і соціальних зв'язків, колективна здатність активно сприяти національному та регіональному розвитку (Переміщені люди, 2012). У цьому контексті Маргарита Фредеріко, Стівен Мансі, Джанель Янг і Кліфф Піктон (2023) підкреслюють, що саме професійні постачальники послуг відіграють ключову роль у впливі на «межі систем, що розвиваються» та «впливають на «клімат», який формує та підтримує «умови (соціальні, екологічні, біологічні, економічні, політичні), необхідні для підтримки життя та благополуччя» переміщених осіб.

Ми впевнені, що однією з головних переваг аутріч-роботи, яка особливо затребувана в умовах системи психолого-соціального обслуговування в Україні, є зменшення бюрократії та більша доступність соціально-психологічних послуг, завдяки чому відстань між спеціалістом і клієнтом зменшується, а близькість збільшується (Міка Мікконен, Яана Каупінен, Мінна Хуовінен, Ерья Аалто [44]).

В сучасних умовах негнучкості державної системи надання послуг переселенцям саме ця перевага відкриває широкі можливості для недержавних надавачів публічних послуг. Аналітичний огляд організацій, діяльність яких спрямована на надання допомоги різним категоріям

внутрішньо переміщених громадян України (Юренко, Корнієць, Буренко, 2023), показав, що ініційовані державою проекти та організаційні утворення становлять групу, у якій найменше отримувачів послуг. поінформований. (5,13%) проти організацій та проектів, ініційованих активними громадянами, об'єднаннями громадян (94,87%). Крім того, послуги муніципальних або державних органів (таких як: організації соціального захисту / надання соціальної допомоги або адміністрація територіальної одиниці, де проживають переміщені особи, тощо) чітко регламентовані та не мають спроможності взяти до уваги осіб . життєві ситуації.

Аутріч-технології мають значний вплив на процес вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб. Основною проблемою в такій ситуації є те, що значна кількість людей не перебувають на обліку як малозабезпечені, і причини цього у всіх абсолютно різні. Водночас аутріч-соціальні працівники чи волонтери, в силу певного страху та обставин, використовуючи аутріч-технології, можуть допомогти окремим категоріям клієнтів, що може суттєво вплинути на якість їхнього життя.

3.2. Рекомендації щодо впровадження аутріч в соціальну роботу.

Якісний результат соціальної роботи громади потребує чіткої структури діяльності та її поетапності. У результаті дослідження ми пропонуємо наступні шість кроків, а саме:

1. Створення міждисциплінарної команди.
2. Організація взаємодії з клієнтом.
3. Підтримка внутрішньо переміщених осіб.
4. Застосування форм реабілітаційно-адаптаційних заходів (індивідуальна робота, сімейне консультування, тренінги з розвитку життєвих навичок, групи самопомоги та взаємопідтримки, психокорекційні групи, участь у програмах допомоги переселенцям, які успішно подолали ситуацію) .
5. Використання технології кризового втручання.
6. Застосування фіксованого методу - релаксуючий відпочинок

ПЕРШИЙ ЕТАП

Створення міждисциплінарної команди є ключовим кроком в організації роз'яснювальної роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Така команда об'єднує фахівців з різних галузей, які разом вирішують складні проблеми, з якими стикаються переселенці.

Ефективність міждисциплінарної команди полягає в чіткому розподілі ролей і функцій, координації дій і комплексному підході до вирішення проблем. Кожен фахівець робить унікальний внесок, який забезпечує комплексну підтримку та допомогу внутрішньо переміщеним особам.

Основні завдання команди:

1. Оцінка потреб ВПО: команда спільно визначає потреби кожного клієнта на основі індивідуальних оцінок, які проводять різні спеціалісти.
2. Розробка індивідуальних планів підтримки: Створення та впровадження індивідуальних планів підтримки.
3. Моніторинг і коригування планів: Регулярно відстежуйте прогрес і коригуйте плани.

4. Підтримка та підтримка: Надання постійної підтримки та підтримки, допомога у вирішенні нагальних проблем.

Міждисциплінарна команда складається з професіоналів різних спеціальностей, таких як соціальні працівники, психологи, юристи, медичні працівники та інші.

Розподіл ролей і функцій у міждисциплінарній команді залежить від кваліфікації та спеціалізації кожного спеціаліста. Основні кроки включають:

1. Аналіз навичок і спеціалізацій:

- Соціальні працівники: Оцінка соціальних потреб, забезпечення доступу до соціальних послуг, допомога в оформленні документів, підтримка в пошуку житла та роботи.

- Психологи: Надають психологічний супровід, проводять індивідуальні та колективні консультації, допомагають у подоланні посттравматичних стресових розладів.

- Юристи: Консультації з правових питань, допомога у захисті прав переселенців, супровід у складанні правових документів.

- Медичні працівники: оцінка стану здоров'я, організація медичного обслуговування, консультації з лікування та реабілітації.

2. Визначення ролей і функцій:

- Координатор команди: відповідає за організацію роботи команди, координацію дій, проведення регулярних зустрічей та забезпечення комунікації між членами команди.

- Соціальний працівник: відповідає за оцінку соціальних потреб переміщених осіб, розробку плану соціальної підтримки, координацію з іншимисупільні послуги.

- Психолог: проводить психологічну оцінку, надає психологічну підтримку, організовує групові терапевтичні сеанси.

- Юрист: консультиує з правових питань, допомагає у вирішенні правових проблем, представляє інтереси переселенців у судах та інших установах.

- Медичний працівник: Проводить медичне обстеження, надає консультації щодо здоров'я, координує медичну допомогу та реабілітацію.

3. Розподіл завдань:

- Пріоритетна оцінка: кожен фахівець проводить оцінку потреб клієнта у своїй сфері, а результати оцінок обговорюються на спільній зустрічі команди.
- Розробка плану догляду: на основі оцінок складається комплексний план догляду, в якому визначаються конкретні дії кожного спеціаліста.
- Моніторинг та адаптація: регулярні зустрічі команди для обговорення прогресу, моніторингу ефективності плану та внесення коригувань за необхідності.

Перевагами мультидисциплінарної команди є те, що вона пропонує:

1. Поєднання фахівців різних галузей дає змогу поглянути на проблеми внутрішньо переміщених осіб (ВПО) під різними кутами зору, що сприяє більш комплексному та ефективному вирішенню проблем.

2. Спільна робота дозволяє уникнути дублювання зусиль і забезпечує узгодженість дій різних спеціалістів.

3. Кожен член команди має свої завдання та зону відповідальності, що підвищує ефективність роботи та дає можливість максимально використати навички кожного спеціаліста.

4. Взаємодія фахівців різних спеціалізацій сприяє підвищенню рівня професійних знань і навичок кожного члена команди, що позитивно позначається на якості послуг, що надаються.

5. Мультидисциплінарна команда може швидко реагувати на зміни ситуації та швидко адаптувати свої дії, забезпечуючи ефективнішу допомогу переселенцям.

6. Надання постійної підтримки та супроводу переселенців, сприяння у вирішенні нагальних проблем та забезпечення постійного моніторингу їх потреб.

7. Робота в команді дозволяє професіоналам ділитися своїми емоційними переживаннями та отримувати підтримку від колег, що допомагає запобігти вигоранню.

8. Спільна робота дає змогу оптимально використовувати наявні ресурси та залучати додаткові, що підвищує загальну ефективність допомоги.

Ефективність міждисциплінарної бригади залежить від того, як всі її учасники, включаючи осіб, що потребують допомоги, відповідально організують роботу, розподіляють обов'язки та виконують свої функції з відповідальністю. Ключовою є наявність одного власника процесу у команді, який несе відповідальність за загальний результат роботи.

Інформаційні технології непрості для тих, хто ними користується, але в умовах війни це надзвичайно велика і важлива робота, яка допоможе переселенцям знайти сенс життя, не здаватися, рухатися вперед, забезпечувати себе та свою родину необхідну підтримку.

Під час роботи з внутрішньо переміщеними особами фахівець, який використовує аутріч-технології, повинен навчитися використовувати такі знання:

- встановлюйте довірчі стосунки з клієнтами, виявляючи їм підтримку та розуміння. Наприклад, він може сказати: «Я тут, щоб допомогти тобі. Ваші почуття важливі, і ми разом знайдемо спосіб вирішити цю ситуацію.
- надайте інформацію про ресурси та методи самопомоги, такі як місцеві групи підтримки або онлайн-ресурси. Професіонал може сказати: «Ось деякі ресурси, які можуть вам допомогти, зокрема місцеві групи підтримки та онлайн-форуми. »
- будьте готові надати негайну допомогу в разі емоційної кризи. Наприклад, якщо клієнт відчуває напад паніки, практикуючий може використовувати техніки глибокого дихання, щоб допомогти заспокоїти клієнта.
- Поясніть клієнтам, що вони можуть проходити через різні стадії

горя, такі як заперечення, гнів, угода, депресія та прийняття. Наприклад, розмовляючи з дорослим клієнтом, професіонал може сказати: «Ви можете відчувати злість прямо зараз, але це один із багатьох етапів, які ви пройдете на шляху до прийняття гніву». »

- Вміння швидко реагувати на зміни та адаптуватися до ситуацій є критичними навичками. Необхідно поважати осіб, яким надається допомога, без врахування особистих цінностей і переконань.

Для якісного застосування інформаційних технологій у роботі з внутрішньо переміщеними особами необхідно передбачити супервізію, яка має включати регулярні особисті співбесіди супервізора (як правило, керівника програми) з кожним працівником. На цих зустрічах мають бути обговорені наступні питання щодо роботи аутріч-працівників та тих, хто працює з категорією, визначеною за безконтактними технологіями: наскільки вони справляються зі своєю роботою; ділянки, які потребують поліпшення (за наявності); навчальні потреби; відносини з клієнтами та почуття до них; почуття до роботи; плани, пов'язані з розвитком кар'єри.

Щоб уникнути непорозумінь з представниками будь-якого напрямку чи з самими внутрішньо переміщеними особами, аутріч-працівник повинен: 1. Завжди мати при собі довідку від співробітника програми, вкладку або підписану керівником довіреність. (координатор проекту) проводять певний вид роботи в рамках профілактичної програми. 2. Завжди мати при собі особисті документи (паспорт). 3. Знати та вміти чітко пояснити місію організації, цілі та завдання роботи, що виконується

ДРУГИЙ ЕТАП

Під час взаємодії важливо враховувати індивідуальні особливості кожного клієнта, його культурні, соціальні та психологічні особливості. Також необхідно забезпечити конфіденційність і повагу до прав і гідності клієнта. Взаємодія з клієнтом має будуватися на принципах взаємопідтримки,

емпатії та співпраці з метою досягнення позитивних змін у житті клієнта.

Основні етапи взаємодії з клієнтом при зборі інформації, плануванні та наданні допомоги в аутріч-соціальной роботі:

1. Знайдіть безпечне, тихе, відокремлене місце, щоб допомогти собі.
2. При першій зустрічі з клієнтом соціальний працівник привітається, встановить дружній тон і продемонструє турботу до клієнта.
3. Запитає та роз'яснює клієнта про його основні потреби, сімейну ситуацію та інші важливі аспекти, які допоможуть йому зрозуміти ситуацію. Звертайте увагу на паузи та відзначаєте мовчазні теми. Будьте чутливими до того, що людина «скаже» з емоціями.

ТРЕТІЙ ЕТАП

Підтримка внутрішньо переміщених осіб передбачає різноманітні заходи та програми, спрямовані на сприяння їх адаптації до нових умов та підтримку їх розвитку та розвитку.

Можна досягти цього шляхом управління, контролю та оцінки умов життя і взаємин у сім'ї, консультування, фасилітації, спільної допомоги в групі, залучення до діяльності в різних умовах і за найкращими практиками.

Доступність таких послуг можлива за умови їх активного пошуку, відкриває можливості для вирішення проблем, сприяє співпраці в їхньому розв'язанні і сприяє полегшенню найбільш складних ситуацій. Однак обмеження з точки зору часу і масштабів наданої підтримки перетворює її зі засобу допомоги на засіб активної участі у вирішенні проблем.

Умовами впровадження технології самопомоги є:

- надати можливість набути практичних навичок, які допоможуть вирішувати проблеми та досягати цілей.
- наявність альтернативних варіантів вирішення проблем сім'ї;
- координація, інтеграція та обмін ресурсами між суб'єктами захисту сім'ї;
 - створення мережі соціальних послуг;
 - проведення якісної та комплексної діагностики проблем і станів;
 - своєчасний контроль взаємоконтроль процесу надання соціально-корекційних послуг.

- толерантність у ставленні до сім'ї, наявність статусу спеціаліста, прав;
Самодопомога може знаходити застосування у різних сферах соціальної роботи: в соціальному обслуговуванні, профілактиці, підтримці як фрілансера, а також у реабілітації після кризових ситуацій. Ці сфери включають соціальні, економічні, освітні, культурні та оздоровчі аспекти. [6, с. 29].

ЧЕТВЕРТИЙ ЕТАП

Форми реабілітаційних та адаптаційних заходів у соціальній роботі можуть включати широкий спектр втручань, спрямованих на відновлення та покращення фізичного, психічного та соціального стану людини після травми чи стресу.

На ранніх етапах реабілітаційно-адаптаційні заходи можуть проводитися у формі навчання корисним навичкам, бесід, зустрічей підтримки. Вони можуть випускатися в наступних формах:

1. Індивідуальна робота:

Форма роботи, коли професіонал працює один на один з клієнтом для розробки індивідуальних стратегій реабілітації та підтримки. Це включає консультування з подолання травматичного досвіду, планування та ведення сеансів, оцінку прогресу та терапевтичні зустрічі.

2. Сімейні поради:

Сімейне консультування спрямоване на поліпшення сімейних відносин та вирішення сімейних проблем. Важливо, щоб такі консультації включали поради для батьків щодо запобігання психологічної травми дітей та створення сприятливого середовища для їхнього розвитку.

3. Тренінг розвитку життєвих навичок:

Тренінги спрямовані на навчання клієнтів практичним навичкам для поліпшення їхнього життя. Спеціаліст проводить групові заняття, де учасники вчаться вирішувати проблеми, керувати емоціями, ставити цілі та покращувати комунікаційні навички.

Теми тренінгів можуть включати такі аспекти: зайнятість та працевлаштування, захист прав, здоровий спосіб життя та профілактика соціально небезпечних захворювань, запобігання насильству, виховання та догляд за дітьми, покращення сімейних стосунків, превенція конфліктів і багато іншого.

4. Групи самопомоги та взаємопідтримки:

Групи самопомоги та взаємопідтримки об'єднують людей, які зіткнулися з подібними проблемами, для того щоб вони могли надавати один одному підтримку та ділитися своїм досвідом. Спеціаліст організовує зустрічі учасників групи для спільного обговорення проблем, обміну досвідом та взаємної підтримки. Такі групи сприяють не лише формуванню єдності серед учасників, але й розвитку їхньої самостійності та впевненості у власних силах.

5. Психокорекційні групи:

Психокорекційні групи створені для розвитку позитивного мислення та зниження негативних емоцій. Спеціаліст веде групу за різними вправами та діалогами, спрямованими на зміну негативних емоцій та переживань та розвиток позитивних думок.

Групові методи соціальної та психологічної реабілітації спрямовані на декілька основних цілей:

1. Усвідомлення травми та активування механізмів подолання.
2. Зменшення стресових розладів, таких як страхи, нав'язливі спогади, безсоння, кошмари, дратівливість, депресія.
3. Корекція психосоматичних розладів, розвиток навичок управління стресом та подолання проблем.

Ці методи сприяють покращенню психологічного стану учасників і сприяють їхньому психосоціальному відновленню після травматичних подій.

У таких зустрічах учасники можуть спільно обговорювати свої травматичні досвіди та переживання під керівництвом фасилітатора, який допомагає їм відновити послідовність подій і побудувати унікальне

розуміння та усвідомлення того, що сталося, сприяючи таким чином процесу подолання травми.

6. Участь у програмах допомоги внутрішньо переміщеним особам, які успішно подолали ситуацію:

До цієї програми залучаються активні представники спільноти з числа внутрішньо переміщених осіб, які успішно пережили кризові ситуації, мають певний досвід і готові поділитися ним з тими, хто все ще опинився у складній ситуації. Такі програми мають велике значення, оскільки ВПО розуміють проблеми і потреби тих, хто також переживав подібний досвід. Вони можуть включати менторські програми для дітей і молоді, розробку інформаційно матеріалів, довідників або залучення гуманітарної допомоги.

Після роботи з клієнтом важливо не тільки зробити загальну оцінку, а й обговорити та оцінити з клієнтом проміжні результати. Така система забезпечить більш ефективну та індивідуальну підтримку клієнтів.

Важливо, щоб клієнт відчував причетність до процесу реабілітації та адаптації та мав можливість активно впливати на результати. Ось деякі з переваг такої системи

1. Підвищення мотивації клієнта: регулярне обговорення та оцінка проміжних результатів дозволяє клієнту побачити свій прогрес і успіхи. Це може надихнути їх докладати більше зусиль і підтримувати мотивацію вдосконалюватися.
2. Підвищення ефективності програми: Аналіз проміжних результатів дозволяє фахівцям при необхідності швидко скорегувати стратегії та методи роботи з клієнтом. Це допомагає підвищити ефективність програми та досягти кращих результатів.
3. Підвищене відчуття контролю та впевненості: активна участь клієнта в процесі оцінювання дозволяє йому почуватися впевненіше та контролювати ситуацію. Це може допомогти

підвищити самооцінку та відчуття власної сили.

4. Підвищення взаєморозуміння та довіри: спільне обговорення проміжних результатів сприяє взаєморозумінню між клієнтом і професіоналом. Це може підвищити рівень взаємної довіри та допомогти побудувати позитивні стосунки.
5. Забезпечення індивідуалізації підходу: обговорюючи проміжні результати, клієнт може вказати, які аспекти роботи для нього особливо важливі або неефективні. Це дозволяє фахівцеві адаптувати свій підхід і методи роботи відповідно до потреб клієнта.

П'ЯТИЙ ЕТАП

Кризова інтервенція у соціальній та педагогічній роботі є організованою та цілеспрямованою діяльністю фахівців, яка направлена на надання допомоги людям, що опинилися у складних життєвих ситуаціях або в кризових періодах. Вона включає в себе розв'язання соціальних, психологічних, емоційних та практичних проблем, спричинених неочікуваними обставинами, стресом, травмами або катастрофами. Основна мета полягає в безпеці і здоров'ю людини чи її оточенню, відновленні або компенсації втрачених функцій, обмежень у життєдіяльності та підтриманні інтелектуального, психічного та соціального рівнів, а також досягненні оптимальної якості життя. Кризова інтервенція спрямована на досягнення соціальної та фінансової незалежності, професійної адаптації, інтеграції в суспільство та збереження сім'ї.

Кризове втручання має на меті:

- Надання негайної підтримки та допомоги (швидке та ефективно реагування на кризову ситуацію, надання необхідної підтримки та допомоги людині з метою зменшення ризику подальших негативних наслідків).

- Зменшення стресових і травматичних наслідків (зменшення емоційно-психологічного стресу внаслідок кризової ситуації та попередження травматичних наслідків для людини.)
- Відновлення стабільності та функціонування (допомогти людині відновити стабільність, здатність функціонувати та організувати своє життя після періоду кризи)
- Підтримка вирішення проблем та розробка стратегій подолання кризи (сприяння розвитку позитивних стратегій подолання проблем та розробка планів дій для виходу з кризової ситуації).
- Психосоціальна підтримка та психологічна реабілітація (надання психосоціальної підтримки та допомоги у відновленні психологічного благополуччя та психологічної стабільності)

Кризова інтервенція включає кілька ключових етапів:

1. Проведення діагностики кризової ситуації.
2. Розробка оперативно-стратегічних заходів для її ліквідації.
3. Виконання запланованих заходів.
4. Оцінка результатів виконання заходів та діагностика поточної ситуації.

Одним із ключових методів є робота з клієнтом один на один, коли соціальний працівник сам працює з людиною, щоб надати необхідну підтримку та допомогти вирішити кризову ситуацію.

Методи соціальної роботи, які здійснюються в кризовій інтервенції, мають сприяти підтримці клієнта, формуванню в нього об'єктивної оцінки ситуації, самооцінки та життєвих навичок. Інтервенція передбачає комплексне надання соціальних, економічних, правових, психологічних, педагогічних, інформаційних, медичних послуг та працевлаштування.

ШОСТИЙ ЕТАП

Одне з головних завдань соціальних працівників і психологів – Забезпечення безпеки і психологічної стабільності переселенцям є критично важливим завданням. Подолання стресу та зняття напруги після

перебування на територіях з постійними бомбардуваннями і бойовими діями вимагає дбайливої підтримки фахівців. Окрім психотерапевтичного супроводу та психологічної підтримки, важливим фактором у соціальній реінтеграції і адаптації є змістовний і розслаблюючий відпочинок.

Релаксуючий відпочинок - це спеціально організований захід, спрямований на зниження стресу, підвищення емоційного комфорту і поліпшення загального самопочуття.

Це необхідно для:

- Зменшіть стрес і напругу, оскільки релаксаційні вправи та техніки допомагають зняти накопичений стрес і напругу, сприяючи таким чином відновленню емоційної рівноваги.
- Поліпшення психологічного благополуччя: відпочинок допомагає знизити рівень тривоги та покращити настрій, що сприяє загальному благополуччю.
- Підвищення концентрації та продуктивності: допомагає відновити енергію та підвищити концентрацію, що може мати позитивний вплив на ефективність роботи та продуктивність.

Постійний стрес, напруження, негативні емоції і емоційне виснаження негативно позначаються на соціальній реабілітації та адаптації особистості.

Тому в таких ситуаціях корисно:

1. Медитація та дихальні вправи: проводьте сеанси медитації або дихальні вправи, щоб зосередити свою увагу та заспокоїти свій розум.
2. Йога: практика йоги включає рухи, дихальні техніки та медитацію, які допомагають розслабити тіло та розум.
3. Музична терапія: прослуховування заспокійливої музики або записів природи може допомогти зняти напругу та створити розслаблюючу атмосферу.
4. Візуалізація: Використовуйте вправи на візуалізацію, які допоможуть вам створити уявні образи розслаблюючих сценаріїв, таких як тихий пляж або галявина.

5. Глибоке розслаблення м'язів: використовуйте методи глибокого розслаблення м'язів, наприклад прогресивне розслаблення м'язів, щоб зняти напругу в м'язах тіла.
6. Займайтеся спортом, допомагайте іншим (по можливості)

Однією з нових сфер абстракції, яку пропоную спробувати, є онлайн-екскурсії, які допоможуть відволіктися від поточних подій і негативу (подолати психологічну втому).

Сучасні музеї активно розвивають онлайн-виставки. Серед них варто відзначити Музей образотворчого мистецтва у Будапешті, Національний музей у Кракові, Смітсонівський музей, Музей Сальвадора Далі, онлайн-колекції Музею Гутгенхайма, Музею сучасності Art, МоМа, Метрополітен-музей у Нью-Йорку, Музей Ватикану та Сикстинську капелу, Британський музей, Лувр, та Музей Ван Гога в Амстердамі . Це все можливо зробити за допомогою технологій Google Street View та Google Art Project and Culture. (47)

У 2021 році команда факультету соціальної освіти СНУ імені Павла Тичини отримала фінансування від Культурного фонду України та Національного агентства розвитку туризму на впровадження проекту «Культурно-оздоровчі та туристичні Черкаси: інклюзивна та 3D соціальна карта» (<http://surl.li/brlfg>).

Мета проекту подвійна: перш за все, використовуючи сучасні ІТ-інструменти, підвищити туристичну привабливість культурного потенціалу Черкаської області; використовувати їх як засіб соціальної інтеграції для людей з обмеженими можливостями.

3D-карта є інноваційним ІТ-інструментом, який сприяє не лише соціальній реінтеграції і адаптації людей з обмеженими можливостями, але й переселенців. Цей інструмент сприятиме покращенню психосоціального стану переселенців під час їх реабілітації та адаптації.

Таким чином, у ході нашого дослідження було встановлено, що

підвищення обізнаності у роботі з внутрішньо переміщеними особами є важливим та комплексним підходом, який дає змогу надавати необхідну підтримку та допомогу, спрямовану на відновлення та покращення якості життя переселенців. цільова аудиторія. Використання цих кроків дозволяє індивідуально та ефективно реагувати на потреби та виклики, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи.

Висновки до третього розділу

Аутріч-технології мають значний вплив на процес вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб. Основною проблемою в такій ситуації є те, що значна кількість людей не перебувають на обліку як малозабезпечені, і причини цього у всіх абсолютно різні. Водночас аутріч-соціальні працівники чи волонтери, в силу певного страху та обставин, використовуючи аутріч-технології, можуть допомогти окремим категоріям клієнтів, що може суттєво вплинути на якість їхнього життя.

Основні проблеми переселенців, з якими їм доводиться працювати: відсутність належних умов проживання, відсутність почуття причетності, неадекватні житлові умови, психологічний дискомфорт, прагнення до домашнього затишку, втрата дому та зв'язків з батьками, друзями тощо.

Впровадження аутріч-роз'яснення в соціальну роботу – це складний, але необхідний процес, який дозволяє більш ефективно допомагати тим, хто цього найбільше потребує. Кожен крок, від підготовки до вдосконалення програми, має власну важливість і спрямований на досягнення максимальної ефективності та стійких результатів.

Плануючи аутріч роботу соціальних працівників з внутрішньо переміщеними особами, необхідно враховувати такі обставини, як: розуміння соціально-економічної ситуації та інфраструктури місця дії, врахування психологічних та емоційних аспектів, визначення наявності різних ресурсів та соціальних послуг, залучення місцевих громад та організацій, розуміння законодавства та правових аспектів.

У результаті дослідження пропонуємо дотримуватися рекомендацій, які умовно поділяються на шість етапів: створення міждисциплінарної команди; організація взаємодії з клієнтом, підтримка внутрішньо переміщених осіб; застосування форм реабілітаційно-адаптаційних заходів; використання технології кризового втручання; застосування фіксованого методу - розслаблюючий відпочинок.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити наступні висновки:

Аналіз проведеного дослідження підтвердив, що аустріч соціальна робота відіграє значну роль у вирішенні проблем, що стикаються з внутрішньо переміщеними особами.

Аустріч соціальну роботу можна визначити як особливу форму соціальної взаємодії, спрямовану на встановлення індивідуального контакту з цільовою аудиторією, яка потребує певних видів допомоги (соціальної, інформаційної, матеріальної тощо) у їхньому звичному оточенні. Основною метою аустріч соціальної роботи є зацікавлення аудиторії для подальшої співпраці з соціальними працівниками.

Проаналізоване нами опитування надало нам можливість сформулювати рекомендації щодо впровадження аустріч соціальної роботи з ВПО. Плануючи роботу фахівців, важливо враховувати такі аспекти:

1. Наявність складних життєвих обставин у сім'ї в мирний час.
 2. Вступ членів сім'ї до збройних формувань протиборчих сторін.
 3. Роз'єднання членів однієї сім'ї, які перемістилися в різні місця проживання.
- Ці обставини потребують спеціального підходу та уваги під час планування і реалізації соціальної роботи з переселенцями

У результаті дослідження пропонуємо дотримуватися рекомендацій, які умовно поділяються на шість етапів: створення міждисциплінарної команди; організація взаємодії з клієнтом, підтримка внутрішньо переміщених осіб; застосування форм реабілітаційно-адаптаційних заходів; використання технології кризового втручання; застосування фіксованого методу - розслаблюючий відпочинок

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про статус біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_011
2. Wyman, Mark. Dps: Europe's Displaced Persons, 1945-1951 / Mark Wyman. – Ithaca, NY: Cornell University Press, 1998 – 257 p.
- ч. 1 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 р. № 3671-VI, - додаток ?
3. Особливості організації в закладах освіти соціально-педагогічної роботи з дітьми у конфліктний та постконфліктний період [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.smila.com/metodychnirekomendaciji/1778-osoblyvosti-organizaciji-v-zakladah-osvity-socialnopedagogichnoji-roboty-z-ditmy-u-konfliktnyj-ta-postkonfliktnyj-periodmetodychni-rekomendaciji>
- 4 . Закон про переселенців — Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.14 р. № 1706-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
5. Доронюк Т., Солодько А., Вироблення політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. / Т.Доронюк., А.Солодько, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/vyroblenniapolityky-shchodovnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini>
6. Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія населення України. / О.В. Заставецька, Б.І.Заставецький, Д.В. Ткач - Тернопіль, 2007. – 404 с.
7. Гудвін-Гілл Г. С. Статус біженця в міжнародному праві. / Г. С. Гудвін Гілл М., 1997.- 390 с.
- 8 . Реан А.А. Социально-педагогическая психология / А.А. Реан, Я.Л. Коломинский. – Серия «Мастера психологии». – СПб: Питер, 2000. – 212 с.

9. Положення про Міністерство освіти і науки України : затверджене Указом Президента України від 25 квіт. 2013 р. № 240/2013. – URL : <http://mon.gov.ua/about/departamenti/departament-vishhoyi-osviti.html>.

10. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні / Ю. Лушпієнко. – URL : <http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2017/2/37.pdf>

11. Про соціальні послуги : закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (поточна редакція – редакція від 7 січ. 2018 р.) // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – С. 52 – 60. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

12. Про внесення змін до статті 4 Закону України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва» щодо реалізації державних житлових програм : закон України від 16 берез. 2017 р. № 1954-VIII. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1954-19>

13. Про особливості реалізації прав деяких категорій осіб на загальнообов’язкове державне соціальне страхування : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовт. 2014 р. № 531 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 84. – С. 12. – Ст. 2372.

14. Про забезпечення відшкодування витрат, пов’язаних з тимчасовим проживанням інвалідів у санаторіях та інших громадян, які переміщуються з тимчасово окупованої території та району проведення антитерористичної операції: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2015 р. № 382-р. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/382-2015-p>.

15. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : закон України від 20 жовт. 2014 р. № 1706-VII // Відом. Верховн. Ради України. – 2015. – № 1. – Ст. 1.

16. Про зайнятість населення : закон України від 5 лип. 2012 р. № 5067- VI. – URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

17. Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю : указ Президента України від 13 груд. 2016 р. № 553/2016. –

URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/553/2016>.

62. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 13 верес. 2017 р. № 689. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/689-2017-п>.

18. Про забезпечення відшкодування витрат, пов'язаних з тимчасовим проживанням інвалідів у санаторіях та інших громадян, які переміщуються з тимчасово окупованої території та району проведення антитерористичної операції: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2015 р. № 382-р. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/382-2015-р>.

19. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами [Електронний ресурс]. – URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

20 . Про Порядок відселення та самостійного переселення громадян з територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС : постанова Кабінету Міністрів України від 16 груд. 1992 р. № 706 [Електронний ресурс]. – URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/706-92-п>.

21. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П. М. Рабінович. – Харків : Право, 1997. – 64 с.

22. Безпалова О. І. Особливості визначення прав біженців в міжнародному законодавстві / О. І. Безпалова // Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (20 квіт. 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний ун-т ; за заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Менджул. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2017. – С. 10 – 19.

23. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наук. доповідь / за ред. О. М. Балакіревої ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Київ, 2016. – 140 с.

24 . Лук'яненко Ж. В. Проблемні питання реалізації прав мешканців територій, що зазнали негативних наслідків конфлікту на сході України / Ж. В. Лук'яненко // Проблеми захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції : матер. міжнар. круглого столу (27 жовт. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2016

25. Про забезпечення часткової оплати вартості тимчасового проживання громадян, які переміщуються з тимчасово окупованої території та району проведення антитерористичної операції : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 жовт. 2014 р. № 1068-р. – URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1068-2014-p>

26. Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю : указ Президента України від 3 груд. 2015 р. № 678/2015. – URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/678/2015>.

27. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : моногр. / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіон. ін-т держ. упр. НАДУ ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Київ ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 184 с.

28. Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : закон України від 24 груд. 2015 р. № 921-VIII. – URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/921-viii>.

29. 18. Заросинський Ю., Заросииський О. Причини і умови злочинності неповнолітніх потребують теоретичного і практичного розроблення / Ю.Заросинський, О.Заросииський // Право України.- 2004.-№ 3.- 70с

30.Протопов А. О., Савельєва Н. М. Проституція як соціально-педагогічна проблема / За заг. ред. Н. М. Савельєвої – Полтава. – Дивосвіт: 2009. - 120 с

31. Кодекс України про адміністративні правопорушення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

32. Оржеховська В.М., Пилипенко О.І. Превентивна педагогіка: Навч. посібн. / В.М. Оржеховська, О.І. Пилипенко: - Черкаси. 2007. - 282 с.є

33. Яровий А. «Проблеми правового регулювання діяльності установ виконання покарання для неповнолітніх»./ А.Яровий //Вісник Академії правових наук України. – К.: 1999. - №3(18) 98с.

34. .Васильев Ю. Тихоненко С. Издержки деформированной социализации подростков. / Ю. Васильев, С.Тихоненко // "Воспитание школьников". 1991 №2. – 84с.

35. Оржеховська В.М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч. метод. посіб. / В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко. - Черкаси: Вид. Чабаненко, 2008. – 366с.

46.Попелишко О. Пріоритетні напрямки попередження та протидії правопорушенням і злочинності / О.Попелишко // Психолого-педагогічна ідеологія: Матеріали методол. семінару АПН України, 12 листопада 1998 року. - К.,1998.-598с.

34.Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти ХХІ століття: Збірник наукових праць. – Полтава: ПНПУ, 2010. – Випуск 10.- 419 с.

36. .Бущенко А. П., Мартиненко О. А. Права людини в Україні – 2015. Доповідь правозахисних організацій / За заг. ред.: А. П. Бущенко, О. А. Мартиненка/ Українська Гельсінська спілка з прав людини. — К.: КИТ, 2016. - 260 с.

37. Моніторинг надання медичної допомоги та витрачання бюджетних коштів на ВПО. Харківський інститут соціальних досліджень. - 2015. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irf.ua/knowledgebase/news/monitoring_nadannya_medichnoi_dopomogi_ta_vitrachannya_byudzhethnikh_koshtiv_na_vpo_u_kharkivskiy_oblasti/

38. Надгара В. І.,Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику» / В. І. Надрага // Укр. соціум. -

2015. - № 1. – 160с.

39. Нападу Н.Е. Соціальна робота: теорія і практика. – 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://stud.com.ua/171257/sotsiologiya/autrich_tehnologiyi_sotsialniy_roboti_riz_nimi_grupami_naselennya

40 . Outreach work among marginalised populations in Europe. Guidelines on providing integrated outreach services. Amsterdam, 2007. P. 21.

41. Методичні рекомендації щодо інформування населення про соціальні послуги: Наказ Міністерства соціальної політики України № 828 від 28.10.2014 р. URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=2489E7A62B5AC21CFB0053BE2DA8C91C.app1?art_id=168148&cat_id=161043

42. (Медико-соціальна реабілітація, 2005).

43. (Мазіна, 2016).

44 . (Песоцька, 2021).